

Recreatie en Toerisme

Agenda Recreatie en Toerisme in Drenthe 2024-2028

Agenda Recreatie en Toerisme in Drenthe 2024-2028

Mei 2024

Colofon

Dit is een uitgave van de provincie Drenthe

Foto's: Provincie Drenthe, Marketing Drenthe

Voorwoord

*"Mooi is het hier alles,
waar men ook gaat."*

Vincent van Gogh over Drenthe (1883)

En mooi is het, hier in Drenthe! Met het Drents landschap als decor is onze provincie dé plek om je vrije tijd door te brengen. Je kunt hier genieten van de rust, de ruimte en de prachtige natuur. Oneindig wandelen, fietsen, cultuur snuiven of een van de vele evenementen bezoeken. Drenthe heeft voor iedereen wel iets te bieden als het gaat om vrijetijdsbesteding.

De recreatie- en toerismesector is voor Drenthe van grote waarde. Niet alleen voor onze economie, maar ook voor het welzijn van onze inwoners en bezoekers. In de afgelopen jaren was er geen specifiek beleid voor recreatie en toerisme en werd er gewerkt vanuit programma's en projecten. Vanwege het belang van de sector en omdat wordt verwacht dat recreatie en toerisme in de komende jaren nog flink blijft groeien, is de afgelopen periode gewerkt aan een stevig fundament: een toekomstgerichte Agenda Recreatie en Toerisme. Hierin werken we de ambities uit het coalitieakkoord 'Samen bouwen we Drenthe!' verder uit en geven we richting aan de manier waarop we ons de komende jaren in willen zetten voor het behouden en vergroten van de toegevoegde waarde van recreatie en toerisme voor alle inwoners.

De Agenda Recreatie en Toerisme is tot stand gekomen in nauwe samenwerking met onze partners. Ik wil graag mijn dank uitspreken aan iedereen die hier een bijdrage aan heeft geleverd. We zijn nu toe aan de volgende stap. Ik kijk ernaar uit om gezamenlijk aan de slag te gaan!

Willemien Meeuwissen
Gedeputeerde Recreatie en Toerisme

Inhoudsopgave

Totstandkoming Agenda recreatie en toerisme	5
Inleiding en leeswijzer	9
1 Belang van recreatie en toerisme	10
2 Trends en ontwikkelingen	12
3 Ambitie	14
4 Opgaven en acties	15
4.1 Stimuleren van vitale en toekomstbestendige verblijfsrecreatie	15
4.2 Behouden en versterken recreatieve infrastructuur.	17
4.3 Versterken toeristisch-recreatief aanbod	18
4.4 Bezoekers en inwoners stimuleren om Drenthe te ontdekken	19
4.5 Bevorderen ondernemerschap	20
5 Werkwijze	
5.1 Werkwijze en rol provincie	21
5.2 Relaties met andere beleidsterreinen	23
5.3 Gebiedsgerichte aanpak	24
5.4 Instrumenten en monitoring	25
6 Financiën	26
Bijlagen	27
1 Paper 'Brede welvaart verbeteren', CELTH	
2 Vraag en aanbod analyse verblijfsrecreatie, Ginder	
3 Rapportage inwonersonderzoek recreatie en toerisme, J. Richardson, Statenonderzoeker	
4 Onderzoek Marketing (van) Drenthe, Leisure Link	

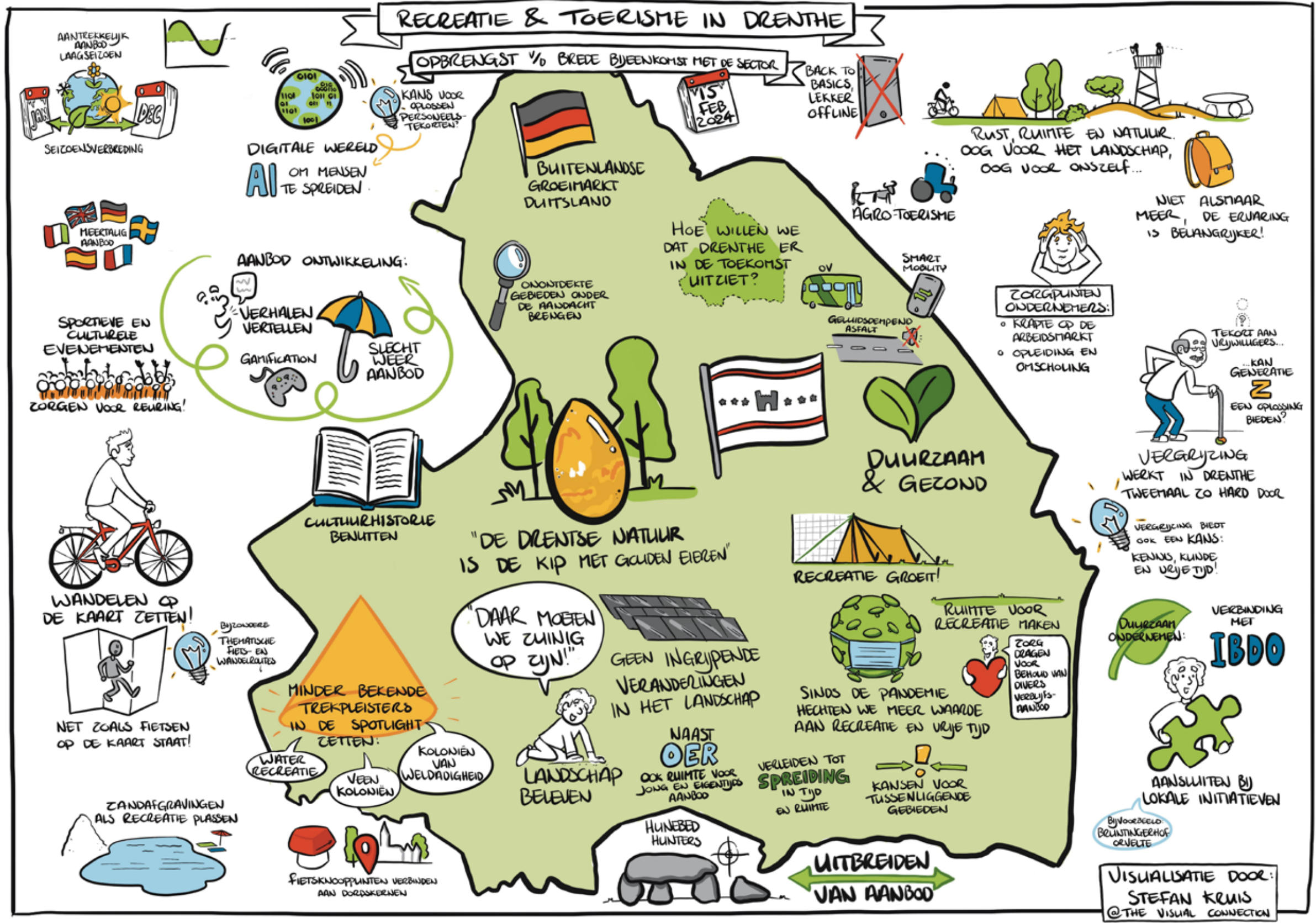
Totstandkoming Agenda recreatie en toerisme

Voordat we nader ingaan op onze ambitie en opgaven van de Agenda Recreatie en Toerisme (R&T), geven we eerst een beeld van het proces van de totstandkoming van de Agenda en worden de resultaten van twee onderzoeken nader toegelicht.

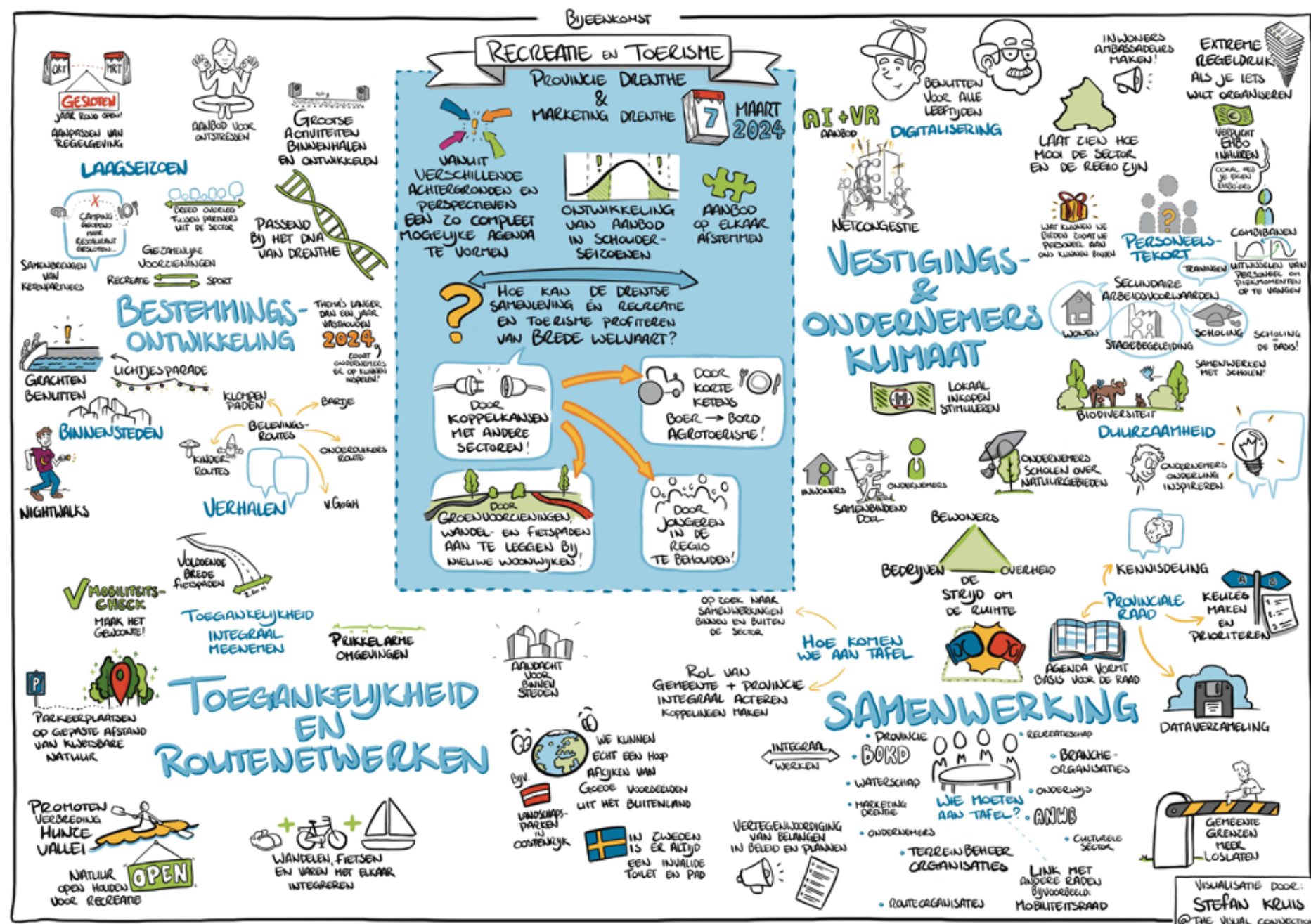
In bijeenkomsten en gesprekken hebben velen inbreng geleverd voor de ontwikkeling van deze Agenda Recreatie & Toerisme (R&T). We zijn hen hier dankbaar voor en hebben de ideeën en suggesties benut bij het opstellen van de Agenda.

- Er zijn meerdere sessies georganiseerd met gemeenten en het Recreatieschap Drenthe.
- We zijn in twee bijeenkomsten in gesprek gegaan met ondernemers, brancheorganisaties, terreinbeharende organisaties en andere relevante partijen in het werkveld om hun visie op R&T in Drenthe en op het provinciale beleid op te halen. Deze sessies zijn samen met Marketing Drenthe georganiseerd zodat zij de input ook konden benutten voor hun nieuwe meerjarenplan. Van de bijeenkomsten zijn beeldverslagen gemaakt (zie pagina 5 en 6).

- Met de terreinbeharende organisaties is daarnaast afzonderlijk gesproken over hun visie op R&T en de toegankelijkheid van onze natuurgebieden.
- De kennis en kunde van Marketing Drenthe is ingezet wat betreft data, onderzoek, trends en ontwikkelingen.
- Door het Centre of Expertise Leisure, Tourism and Hospitality (CELTH) is een notitie opgesteld over hoe de Drentse samenleving én recreatie en toerisme profiteren van een focus op brede welvaart (zie hiervoor de bijlage).
- Door Leisure Link is een onderzoek uitgevoerd naar de marketing van Drenthe. De conclusies zijn verwerkt in deze Agenda (paragraaf 4.4 en zie bijlage). In dit onderzoek zijn ook ondernemers gericht gevraagd hoe zij tegen de ontwikkeling van R&T aankijken. Voor de uitkomsten zie pagina 8.
- We hebben een onderzoek laten uitvoeren onder de inwoners van Drenthe naar hun vrijetijdsbehoeften en hun perspectief op toerisme. Hiervoor hebben we gebruik kunnen maken van het Drents Panel (instrument van Provinciale Staten). De belangrijkste resultaten en onze conclusies zijn op pagina 7 toegelicht, voor het onderzoek zie bijlage.

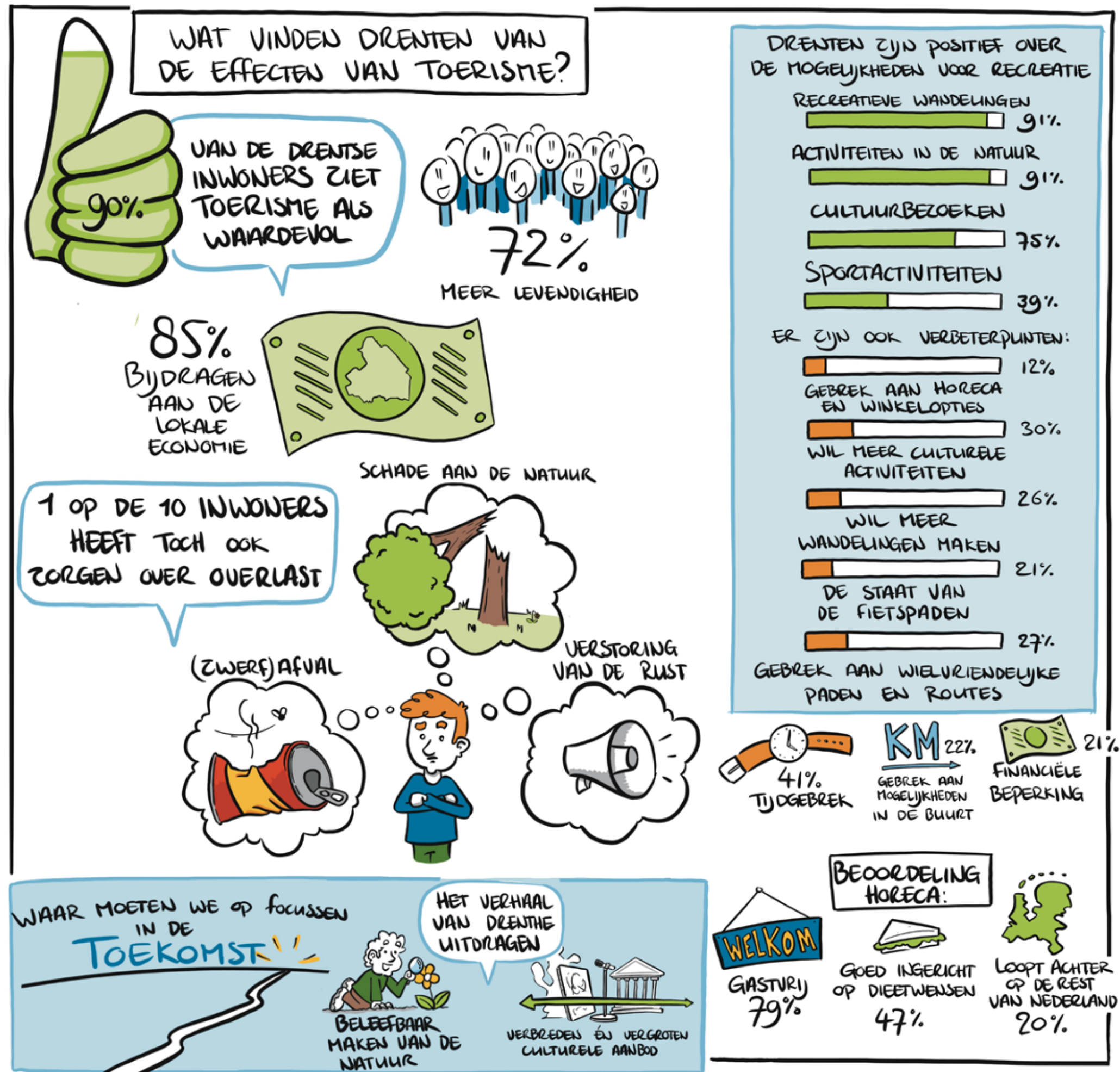
BEELDVERSLAG BIJEENKOMST 15 FEBRUARI 2024

BEELDVERSLAG BIJENKOMST 7 MAART 2024

FOTO BIJENKOMST 15 FEBRUARI 2024

IMPRESSIE RESULTATEN INWONERSONDERZOEK 'RECREATIE EN TOERISME IN DRENTH'

Resultaten inwonersonderzoek 'Recreatie en toerisme in Drenthe'

Het Drents panel bestaat uit ruim 6.000 leden, allemaal inwoners van Drenthe, die hun ervaringen en meningen delen. De leden vormen een afspiegeling van de Drentse bevolking van 18 jaar en ouder. Het is een mix van jongeren, ouderen, theoretisch en praktisch opgeleiden en mannen en vrouwen uit alle Drentse gemeenten. De vragen in het onderzoek over recreatie en toerisme spitsten zich toe op hoe Drenthe de positieve en negatieve effecten van toerisme en vrije tijd ervaren. De belangrijkste uitkomsten zijn hieronder uitgewerkt.

Drenthe zijn voornamelijk positief over de effecten van toerisme

Over het algemeen ervaren de inwoners van Drenthe het toerisme (zeer) positief, waarbij een overgrote meerderheid van 90% het als waardevol beschouwt. Voordelen zoals bijdragen aan de lokale economie (85%) en meer levendigheid (72%) worden breed erkend. Hoewel er steun is voor toerisme en het merendeel meer voordelen dan nadelen ziet, heeft 1 op de 10 inwoners ook zorgen over de ontwikkeling van toerisme. Vooral in gemeenten zoals Westerveld, Midden-Drenthe, De Wolden, Hoogeveen en Aa en Hunze, waar 1 op de 5 inwoners bezorgd is. Ze ervaren bijvoorbeeld overlast door (zwerf)afval, schade aan de natuur en verstoring van de rust. De toekomstige focus zou volgens de Drenten vooral moeten komen te liggen op het verbeteren en vergroten van het culturele aanbod, het uitdragen van het verhaal van Drenthe aan bezoekers en het beter beleefbaar maken van de natuur.

Drenthe zijn eveneens positief over mogelijkheden voor vrijetijdsbesteding in Drenthe

Over het algemeen geven de inwoners van Drenthe aan voldoende vrije tijd te hebben, waarbij een grote meerderheid van 90% vrije tijd als belangrijk beschouwt en 83% tevreden

is over de hoeveelheid vrije tijd die ze hebben. De meeste mensen vinden dat ze hun vrije tijd goed kunnen besteden in Drenthe (86%), met voldoende voorzieningen (84%) en ruimte (91%) voor recreatie. Populaire activiteiten zoals recreatieve wandelingen (91%) en activiteiten in de natuur (91%) en cultuurbezoeken (75%) worden frequent ondernomen. Sportactiviteiten worden door 39% van de ondervraagden ondernomen.

Hoewel het aanbod over het algemeen als 'goed' wordt beoordeeld, zijn er toch enkele punten van kritiek, zoals het gebrek aan horeca- en winkeloverties (beide 12%) en het feit dat velen meer culturele activiteiten (30%) en wandelingen (26%) willen ondernemen, maar worden tegengehouden door tijdgebrek (41%), een gebrek aan mogelijkheden in de buurt (22%) en financiële beperkingen (21%). Over het algemeen wordt de horeca als gastvrij beschouwd (79%) Bijna de helft van de respondenten (47%) geeft aan dat de horeca goed is ingericht op specifieke dieetwensen. Een beperkt deel (20%) vindt dat het aanbod achterloopt op de rest van Nederland. Ook is er bij 21% enige ontevredenheid over de staat van de fietspaden (21%) en het gebrek aan wielvriendelijke paden/routes (paden voor bijvoorbeeld rolstoelen) (27%).

In het algemeen kunnen wij de volgende conclusies trekken uit het inwonersonderzoek:

- Een groot deel van de inwoners ervaart recreatie en toerisme als positief en waardevol en is tevreden met de mogelijkheden die recreatie en toerisme bieden.
- Veel inwoners ervaren de positieve bijdrage aan de economie van R&T.
- Een beperkt deel van de inwoners (ca 10%) ervaart, om uiteenlopende redenen, overlast van recreatie en toerisme.

Ondernemersperspectief op recreatie & toerisme

Als onderdeel van het onderzoek door Leisure Link (zie bijlage) zijn ondernemers gevraagd naar de belangrijkste speerpunten en knelpunten voor hun bedrijf de komende jaren.

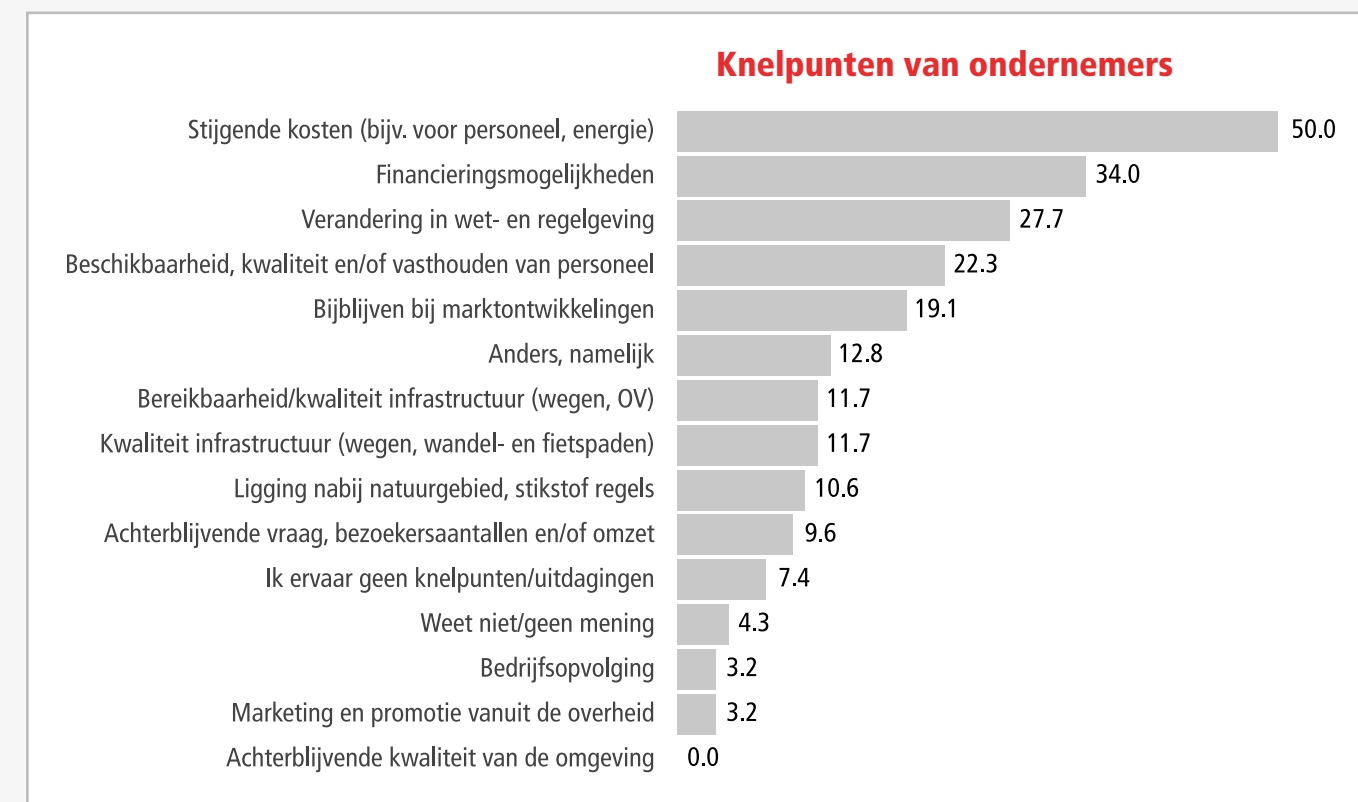
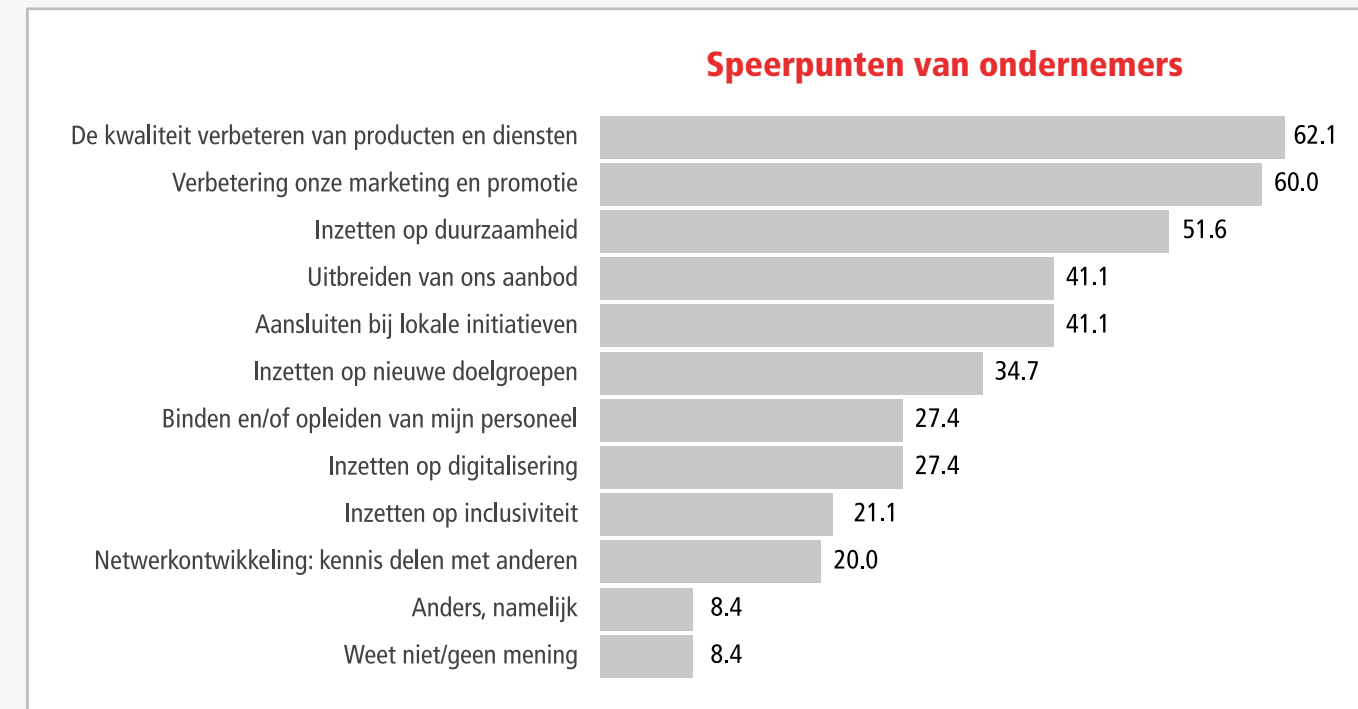
Speerpunten ondernemers

Ondernemers geven aan dat het verbeteren van de kwaliteit van de producten en diensten bovenaan de lijst met speerpunten staat, met vlak erna de verbetering van marketing en promotie. Ook duurzaamheid scoort hoog bij meer dan de helft van de respondenten. Onderwerpen als inclusie en netwerkontwikkeling staan minder hoog op de lijst van speerpunten van ondernemers.

Knelpunten

Ondernemers is ook gevraagd welke knelpunten of uitdagingen zij zien voor het functioneren van hun bedrijf in de toekomst. Hier kwam een duidelijke top vier uit naar voren:

- de stijgende kosten zijn veruit het belangrijkste knelpunt;
- gevolgd door financieringsmogelijkheden;
- veranderingen in wet- en regelgeving;
- de beschikbaarheid en kwaliteit van personeel.

Inleiding

De grote directe economische betekenis van recreatie en toerisme (R&T) in onze provincie staat buiten kijf. Maar bovenal levert R&T een grote bijdrage aan geluk, welzijn, gezondheid en kwaliteit van leven van onze inwoners en bezoekers.

Met ons beleid voor R&T willen we een bijdrage leveren aan de brede welvaart in Drenthe.

In 2020 presenteerden ondernemers en organisaties uit de vrijetijdsector en overheden het 'Perspectief op bestemming Drenthe 2030' (bestemmingdrenthe2030.nl). Deze visie stelt als doel dat iedere Drent profiteert van R&T en dat de sector meerwaarde creëert voor bezoekers, bedrijven en bewoners. Om dit te bereiken zijn drie ambities benoemd:

1. Trots en respect voor onze eigen cultuur en identiteit en deze versterken en uitdragen;
2. Natuurlijke waarden optimaal inzetten en Drenthe profileren als dé Oerprovincie ('oer' staat voor oorspronkelijk, authentiek, no-nonsense, puur, robuust en ongedwongen: terug naar de basis en naar dat wat echt belangrijk is);
3. Een aantrekkelijke bestemming creëren voor Drenten, young professionals en pionierende gezinnen.

Met deze Agenda sluiten we aan bij het gedachtegoed van het 'Perspectief op bestemming Drenthe 2030'. We gaan in op het belang van R&T en de ontwikkelingen in de sector. Daaruit volgen onze Drentse ambitie, opgaven en acties. Daarna geven we aan op welke wijze we onze ambitie willen realiseren en wie daarbij onze belangrijke samenwerkingspartners zijn. Tenslotte benoemen wij welke instrumenten en middelen wij hebben om onze ambitie te realiseren.

BREDE WELVAART betreft de kwaliteit van leven in het hier en nu en de mate waarin deze al dan niet ten koste gaat van die van latere generaties en/of van die van mensen elders in de wereld (bron: CBS). Brede welvaart gaat over alles wat het leven de moeite waard maakt, zoals gezondheid, werk en vrije tijd, zorg, wonen, inclusiviteit, gelijke kansen, veiligheid, onderwijs, kwaliteit van de natuur en leefomgeving en de waardering van het eigen leven.

Leeswijzer

- In hoofdstuk 1 gaan we in op het belang van recreatie en toerisme voor de Drentse samenleving en economie.
- In hoofdstuk 2 wordt een aantal belangrijke trends en ontwikkelingen toegelicht.
- In hoofdstuk 3 formuleren we onze ambitie.
- In hoofdstuk 4 beschrijven we onze opgaven en onze acties voor de komende jaren.
- In hoofdstuk 5 gaan we nader in op onze werkwijze. Die kunnen we alleen in samenwerking realiseren, dus noemen wij ook onze belangrijkste partners. Daarnaast lichten we de relatie met andere beleidsterreinen en de gebiedsgerichte aanpak toe. Tenslotte benoemen we de instrumenten voor de uitvoering van deze Agenda en het monitoren van ons beleid.
- In hoofdstuk 6 is de begroting voor de uitvoering van deze Agenda R&T opgenomen.

1 Belang van recreatie en toerisme

R&T levert een flinke bijdrage aan de Drentse economie en werkgelegenheid

In 2023 kwamen 2 miljoen toeristen naar Drenthe en dit leverde totaal circa 7,8 miljoen overnachtingen in Drenthe op (bron: Marketing Drenthe, CBS¹). Ruim 80% van deze overnachtingen kwam op naam van Nederlanders. Uit onderzoek blijkt, dat Drenthe, na Limburg, als de meest favoriete Nederlandse vakantiebestemming wordt genoemd. Na een dip tijdens de coronajaren is het inkomende buitenlandse bezoek sinds 2022 weer goed op gang gekomen.

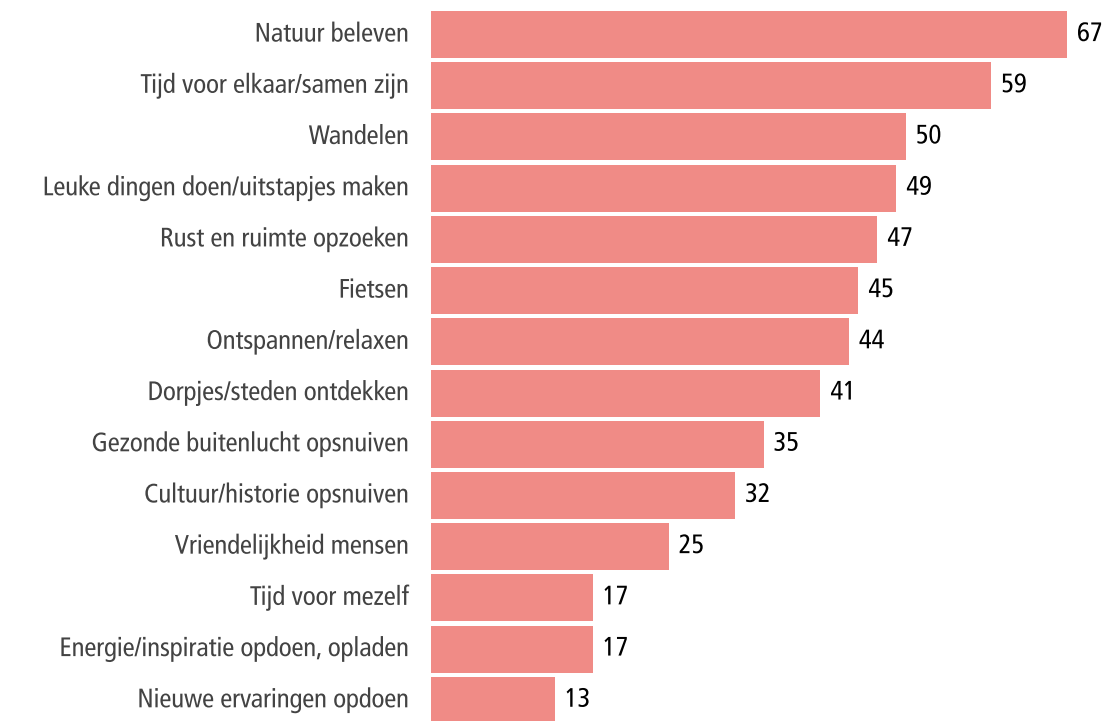
Uit onderzoek van Marketing Drenthe blijkt dat bezoekers vooral naar Drenthe komen voor de natuur, het landschap en de omgeving. Ook onze eigen inwoners waarderen vooral de rust, ruimte en natuur (uitkomsten vragenlijst burgerberaad Drenthe over wonen, april 2024). Naast natuur en landschap zijn rust, ruimte en de fiets- en wandelmogelijkheden belangrijke redenen voor een bezoek aan Drenthe. Recreatief wandelen en buitenrecreatie zijn de populairste activiteiten tijdens binnenlandse vakanties door Nederlanders. De behoefte hieraan is bijzonder groot (bron: NBTC-NIPO Research, CVO 2018). Maar ook Drenten zelf ondernemen veel wandel- en fietstochten in eigen provincie (bron: Landelijke Data Alliantie, Nederlands Vrijtijdsonderzoek 2022/2023). Voor bijna 50% van de bezoekers is Drenthe de Oerprovincie van Nederland.

Circa 65% van de bezoekers aan Drenthe zijn binnenlandse gasten. De stijging van het aantal overnachtingen in Drenthe in 2023 is echter volledig te danken aan een toename van het aantal buitenlandse gasten. Vooral het aantal Duitse gasten nam flink toe. Na een verviervoudiging in 2022, groeide het aantal Duitse overnachtingen in 2023 wederom met 50%. Dit is een grotere groei dan in elke andere regio. Inmiddels komt ruim 1 op de 7 overnachtingen in Drenthe van een Duitse gast. Na Duitsland is België de grootste buitenlandse herkomstmarkt. Bestedingen van buitenlandse gasten liggen veelal hoger dan binnenlandse gasten. Zo geeft een Duitse gast tot drie keer meer uit dan een Nederlandse gast.

De Drenten en overige Nederlanders hebben in Drenthe in 2023 € 1556 mln. besteed aan vrijetijdsactiviteiten (dagbezoek/dagtochten/uitstapjes). Daarnaast leverde inkomend dagbezoek uit België en Duitsland een directe economische waarde van € 244 miljoen op. Binnenlands en inkomend toerisme leverde Drenthe in 2023 ca. € 480 mln.² op. Hiermee was de totale economische waarde van R&T € 2,3 miljard (bron: Marketing Drenthe³).

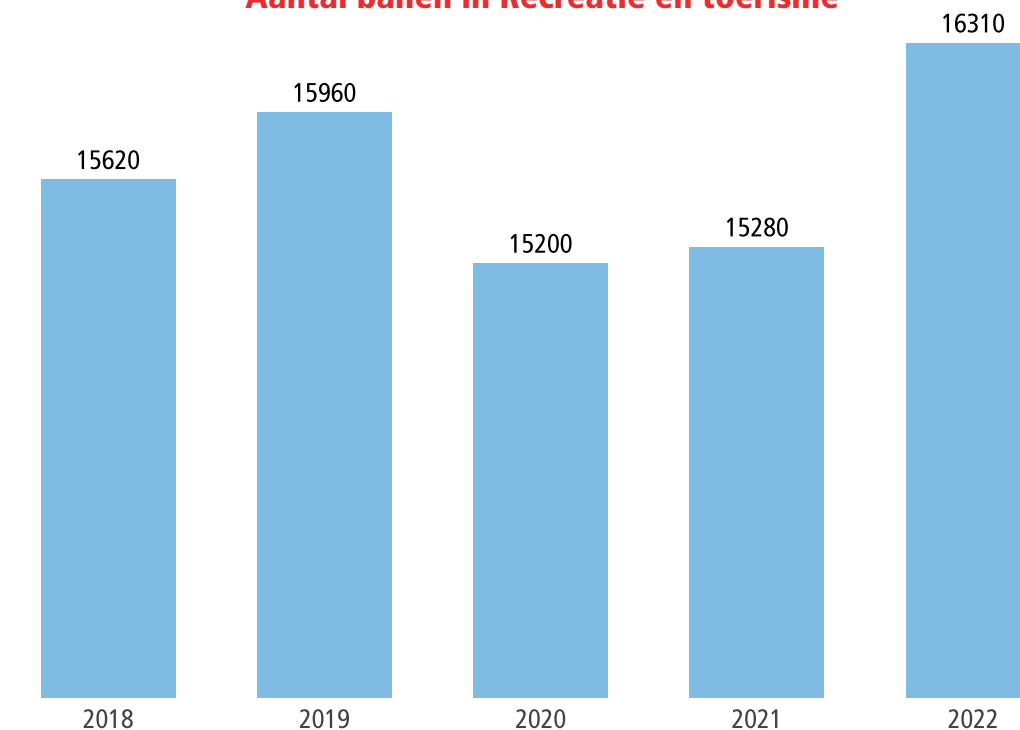
R&T is belangrijk voor de werkgelegenheid. Totaal hebben ruim 16.000 mensen een baan in de recreatie en toerismesector (bron: Stichting LISA, 2022). Dat betekent dat circa 1 op de 14 mensen werkzaam is in de R&T sector. Ten opzichte van 2019 is het aantal banen in de R&T sector met ongeveer 2% toegenomen, ten opzichte van 2021 met 7%.

Redenen om naar Drenthe te komen (2023)

Bron: Marketing Drenthe

Aantal banen in Recreatie en toerisme

Bron: LISA, 2022

- 1 Op basis van CBS Statistiek Logies Accommodaties.
- 2 Dit zijn alle directe bestedingen (overnachting, horeca, uitstapjes etc.) van mensen die minimaal 1 nacht in Drenthe op vakantie zijn.
- 3 Op basis van het Nederlands vrijetijdsonderzoek, Onderzoek Inkomend Dagbezoek, het Continu Vakantieonderzoek en het Onderzoek Inkomend Toerisme.

R&T draagt bij aan de leefbaarheid en voorzieningenniveau

De leefbaarheid in Drenthe wordt al jaren met een ruime voldoende beoordeeld (bron: Leefbarometer Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK), 2020 en Brede welvaart monitor Drenthe, CMO STAMM, 2021). R&T brengt bezoekers in onze dorpen en (binnen)steden. Zij besteden geld bij het gebruik van diverse voorzieningen zoals winkels, horeca, culturele voorzieningen, zwembaden en -plassen etc. En dragen hiermee bij aan het voorzieningenniveau in Drenthe.

Eén op de vijf Drenten maakt zich echter ook zorgen over de toekomstige leefbaarheid van de Drentse dorpen en wijken (bron: Trendbureau Drenthe, 2022). Voldoende en geschikte woningen, voldoende voorzieningen, kwaliteit van de openbare ruimte en de bereikbaarheid worden genoemd als aandachtspunten voor het behoud van leefbaarheid.

R&T draagt bij aan gezondheid

Recreëren en bewegen in een groene omgeving is belangrijk voor de gezondheid van onze inwoners en bezoekers. Het heeft een positief effect op de mentale gezondheid en kan helpen bij herstel van stress en vermoeidheid. De aanwezigheid van recreatieve en sportieve voorzieningen stimuleert mensen om meer te bewegen. Met uitgestrekte natuurlijke landschappen, goed onderhouden wandel- en fietspaden bieden we een uitnodigende omgeving voor allerlei vormen van lichaamsbeweging. Dit draagt niet alleen bij aan een actieve levensstijl, maar kan ook gezondheidsproblemen voorkomen of helpen verminderen, zoals obesitas en hart- en vaatziekten. Bovendien stimuleert de frisse lucht en de verbondenheid met de natuur het mentale welzijn van onze inwoners.

Sociaal maatschappelijk belang van R&T

R&T stimuleert ontmoetingen, sociale contacten en is belangrijk voor ontspanning. Daarnaast is een groene omgeving met voldoende recreatiemogelijkheden aantrekkelijk om in te wonen. Het recreëren in natuur en landschap maakt mensen tevens bewust van de waarde en het belang ervan. Het draagt hiermee bij aan draagvlak voor bescherming en ontwikkeling van natuur en landschap. Tenslotte is R&T van belang voor behoud van cultuur en erfgoed. Bijvoorbeeld door inkomsten uit bezoek te benutten voor beheer en onderhoud van erfgoed of door herbestemming van erfgoed naar een toeristisch recreatieve functie.

2 Trends en ontwikkelingen

In dit hoofdstuk lichten we een aantal trends in de R&T sector toe en leggen we een relatie met maatschappelijke ontwikkelingen die invloed hebben op de sector.

Krapte op de arbeidsmarkt daagt ondernemers uit

De arbeidsmarkt wordt geconfronteerd met een toenemende krapte. Dit is een breed maatschappelijk probleem, dat zijn oorzaak onder andere vindt in de vergrijzing en ontgroening. Ook het imago van de R&T sector speelt hierbij wellicht een rol. Dit daagt bedrijven uit om meer aandacht te besteden aan hun personeelsbeleid. Tegelijkertijd is het een stimulans voor bedrijven om de innovatieve mogelijkheden van bijvoorbeeld technologie, digitalisering en Artificial Intelligence (AI) te benutten.

Digitalisering biedt kansen

Digitalisering helpt de R&T sector ook om vraag en aanbod bij elkaar te brengen. Zoals bijvoorbeeld het initiatief van de Drentse groepsaccommodaties om een gezamenlijk online platform op te richten voor het boeken van een groepsaccommodatie in Drenthe (groependrenthe.nl). Een ander voorbeeld is deelmobiliteit, waarbij auto's, scooters en fietsen via een online platform gedeeld worden. Ook kan gedacht worden aan het toenemende gebruik van QR-codes, zelf online inchecken en Virtual Reality-rondleidingen.

De manier waarop mensen hun vrije tijd besteden verandert

Nederlanders zijn erg tevreden met de hoeveelheid vrije tijd die ze kunnen besteden. Binnen Europa staat ons land op de 1e plaats (bron: Trendrapport toerisme, recreatie en vrije tijd, 2023). De vraag naar vrijetijdsbesteding blijft onverminderd hoog. Recent onderzoek (bron: Internationale Vakantiemonitor, 2023) toont aan dat mensen niet willen besparen op vakanties en uitstapjes. Dit leidt tot groeiende aantallen bezoekers, vakanties en dus hogere bestedingen. De moderne bezoeker wordt echter wel steeds veeleisender en verwacht unieke ervaringen en authentieke vakanties. Dat vraagt een hogere kwaliteit van het vrijetijdsaanbod, waarbij het imago van een regio ook een rol speelt.

De coronaperiode heeft geleid tot een groei van recreatie in de buitenlucht (wandelen en fietsen). Daarnaast gaf deze periode een boost aan het thuiswerken en hybride vergaderen, waardoor nieuwe mogelijkheden ontstaan voor workations: werknemers die in een andere omgeving dan thuis willen werken of werknemers die werk en vakantie willen combineren.

Recreatiewoningen op vakantieparken en hotels in trek

Het aantal boekingen van recreatiewoningen⁴ steeg in 2023 ten opzichte van 2022 (+7%), waarmee het niveau van 2019 voor het eerst weer werd behaald (zie figuur 'Vraag verblijfsrecreatie'). Hotels draaiden in 2023 een iets minder jaar dan ('recordjaar') 2022 (-6%), maar het aantal hotelovernachtingen ligt nog altijd een stuk hoger dan in 2019 (+19%). Ook het aantal kampeerverovernachtingen ligt nog altijd 30% hoger dan in 2019. De groepsverblijven blijven enigszins achter en hadden 16% minder overnachtingen dan in 2019. Waar de cijfers van groepsverblijven in 2022 nog aantrokken, is er in 2023 een daling in overnachtingen ten opzichte van dat jaar (-8%). Wellicht ligt de oorzaak o.a. in de afname van meerdaagse schoolreisjes (zie figuur).

Groeiend aantal toeristen blijft overnachten in Drenthe, de manier waarop verandert

Het NBTC voorspelt dat het aantal inkomende verblijfsbezoekers landelijk⁵ met zo'n 60% groeit van 17,9 miljoen in 2017 naar 28,7 miljoen in 2030 (zie figuur 'Prognose NBTC', rode lijn). Indien de groei van de afgelopen jaren zou doorzetten, dan kan dit aantal in 2030 oplopen tot maar liefst 42 miljoen. (zie figuur 'Prognose NBTC', blauwe lijn)

Gasten zoeken steeds vaker naar meer luxe vormen van logies. Hoewel er een tijdelijke opleving van de vraag naar traditionele kampeerplekken was tijdens de coronaperiode, is de verwachting dat de vraag op termijn afneemt (zie ook paragraaf 4.1). Campings worden dikwijls getransformeerd naar vakantieparken met chalets en andere verhuureenheden. Deze vormen van verblijf bieden ondernemers een jaarrond verdienmodel. De diversiteit van het aanbod neemt af doordat kleinere familiebedrijven stoppen of worden overgenomen. We zien dat grote ketens vakantieparken, campings en hotels opkopen (o.a. Camping De Lente van Drenthe door Siblu Villages, camping de Wiltzangh

en Landclub Ruinen door Europarcs en Vakantiepark de Fruithof door Capfun). Dit brengt zowel risico's als kansen met zich mee. Enerzijds verliest de regio uniek, onderscheidend en authentiek aanbod. Anderzijds zorgen deze ketenbedrijven voor vernieuwing van het aanbod en, met hun marketingkracht, vaak voor hoge bezettingen. Tenslotte zien we een stijging van het aantal campervakanties. Dit draagt bij aan seizoensverlenging, maar vraagt uiteraard ook om meer ruimte voor campers.

De aandacht voor duurzaam toerisme neemt toe

De aandacht voor duurzaam toerisme neemt toe, waarbij bedrijven steeds vaker investeren in duurzame accommodaties, attracties en belevingen. Bezoekers vinden duurzaamheid belangrijk, hoewel dit nog niet altijd in het gedrag terug te zien is. Klimaatverandering is inmiddels merkbaar o.a. door pieken in wateroverlast, droogte en bosbranden in Europa. De verwachting is dat o.a. door (te) hoge temperaturen in Zuid-Europa, de bestemmingen in noordwest Europa meer in trek raken.

Uit recent onderzoek blijkt dat Drenthe wordt gezien als meest duurzame bestemming van Nederland (bron: Trends & Tourism, 2023). Ruim 60% van de bezoekers vindt Drenthe een verantwoorde vakantiebestemming, met veel aandacht voor natuurbehoud en behoud van lokale cultuur en erfgoed. Bezoekers vinden hier nog ongerepte natuur en vinden het hier nog echt stil en rustig. Hoewel duurzaamheid niet het belangrijkste keuzecriterium is bij het kiezen van een vakantie, vindt vier op de tien Nederlandse vakantiegangers het wel belangrijk dat er bij de vakantie aandacht is voor duurzaamheid. Dit geldt vooral voor jongeren en theoretisch opgeleiden.

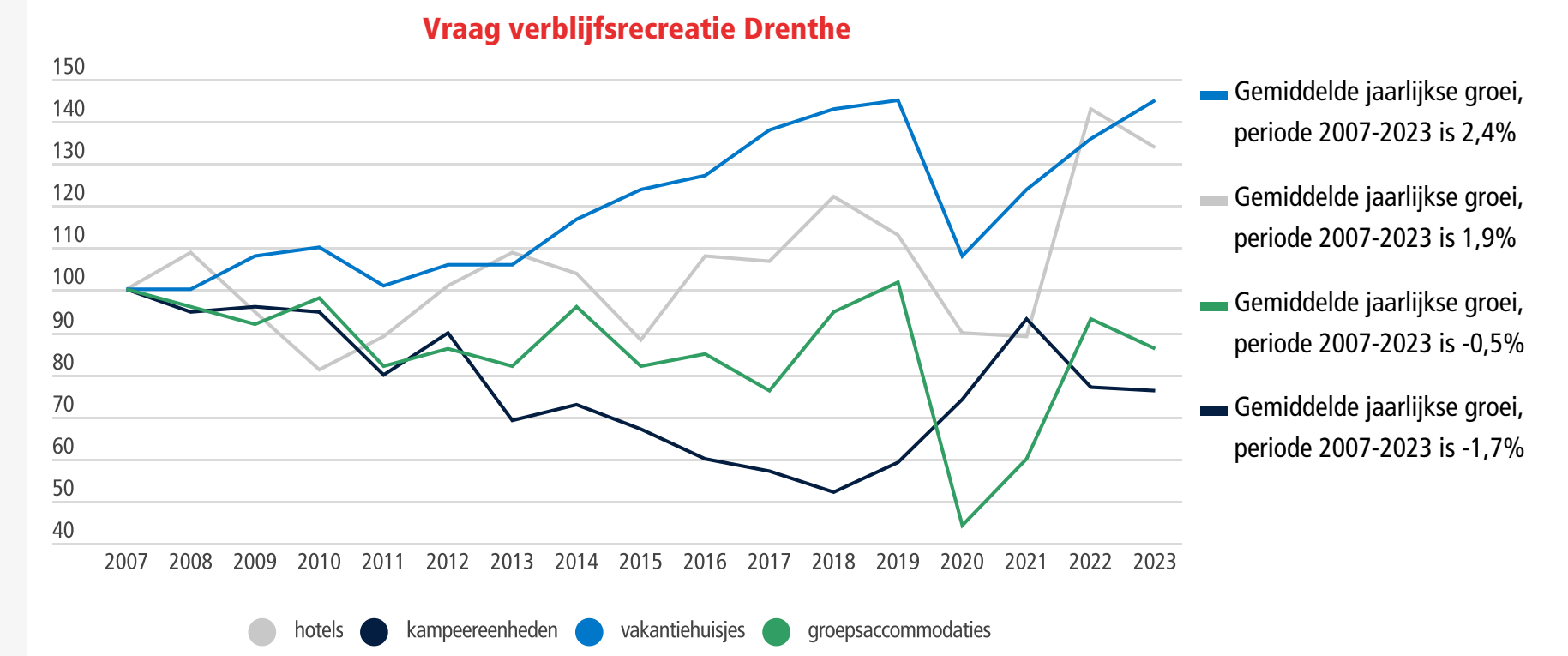
Verandering bevolkingssamenstelling van invloed op de ontwikkeling van R&T

De Nederlandse bevolking neemt gestaag toe (geschat 19,6 miljoen inwoners in 2050). In Drenthe neemt de bevolking naar verwachting tot 2050 met 3,5% af. De vergrijzing in Drenthe zet verder door en de beroepsbevolking krimpt. De verwachte afname kan mogelijk gedempt worden door (meer) woningbouw en door toenemende (binnenlandse) migratie. Met de vergrijzing ontstaat een groeiende doelgroep van potentiële vakantiegangers en recreanten gedurende het hele jaar.

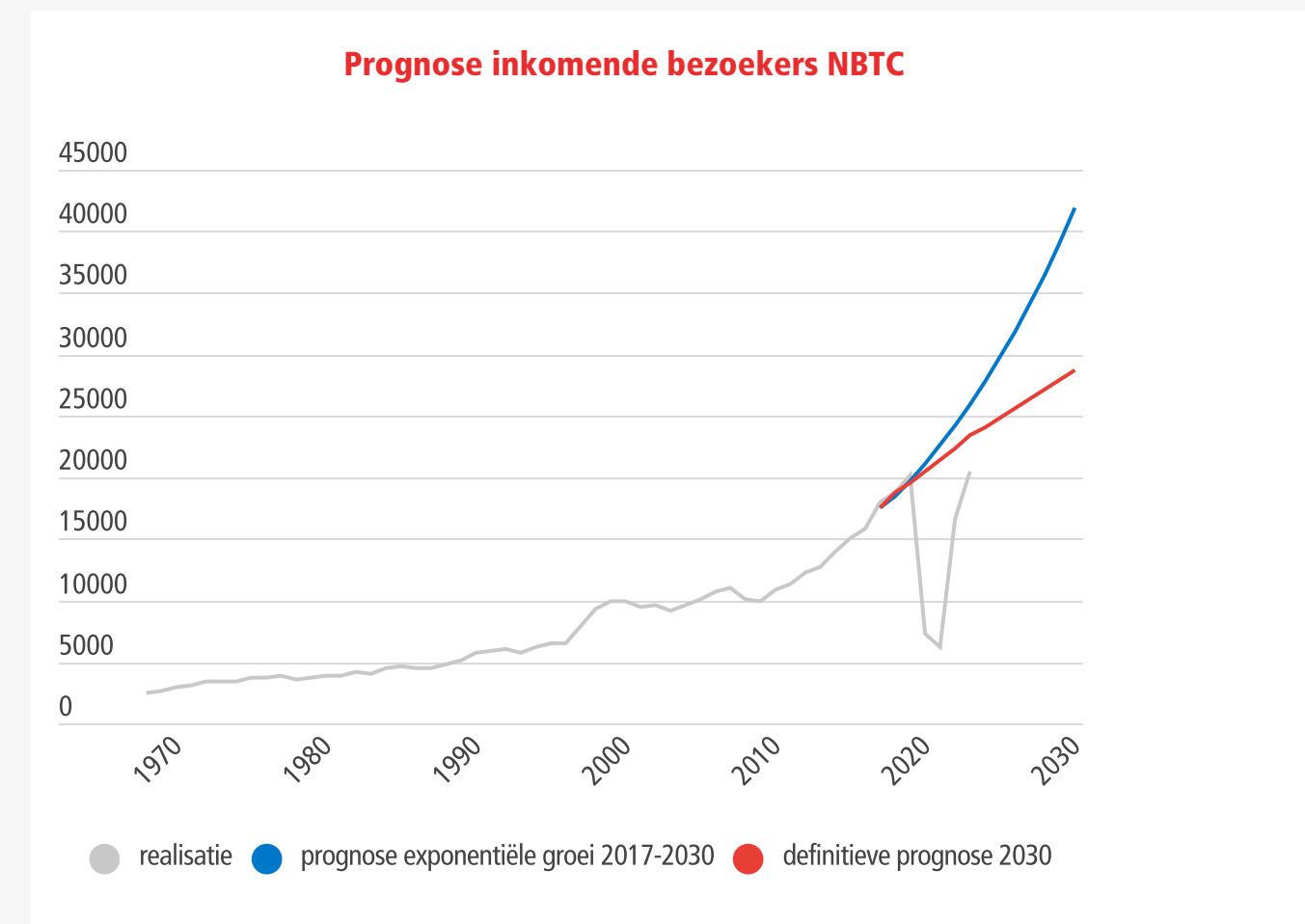
Ruimte voor R&T

In Drenthe concurreren o.a. woningen, bedrijventerreinen, landbouw, energieopwekking, natuurgebieden, wegen en water met elkaar als het gaat om de beschikbare ruimte. En ook R&T vraagt om ruimte: voor recreatieve infrastructuur, verblijf en dagrecreatie en evenementen. Het aantal recreatieve gebruikers groeit: wandelaars, ruiters en verschillende doelgroepen fietsers (elektrisch, racefietsers, mountainbikers). Het geleiden van bezoekers krijgt daarom steeds meer aandacht. Dit vraagt ook om meer samenhang in de ontwikkeling van aanbod, routes en communicatie. In gebiedsprocessen komen de diverse belangen en ruimtevragers samen. We vinden het belangrijk dat R&T in deze gebiedsprocessen vertegenwoordigd is en voldoende (fysieke) ruimte krijgt.

In hoofdstuk 1 en 2 hebben we het belang van R&T en een aantal belangrijke trends en ontwikkelingen benoemd. Vanuit het belang en de waarde van R&T voor Drenthe zetten we ons in voor de verdere ontwikkeling van R&T. Dit hebben we vertaald in onze ambitie die in het volgende hoofdstuk beschreven staat.

Bron: CBS Statline

Bron: prognose NBTC o.b.v. CBS (Statistiek Logiesaccommodaties) en Tourism Economic data.

⁴ Hierbij wordt aangesloten bij cijfers van het CBS over huisjesterreinen.

⁵ Als onderdeel van de prognose 2035 wordt er ook gewerkt aan een prognose per provincie (2024).

Onze ambitie

- 1 Iedere Drent profiteert van recreatie en toerisme (R&T)
- 2 R&T is een vitale en toekomstbestendige sector binnen de Drentse economie
- 3 Drenthe heeft een vitaal R&T ecosysteem
- 4 R&T biedt unieke ervaringen aan inwoners en bezoekers die hiermee de eigenheid van Drenthe kunnen ervaren
- 5 Drentse ondernemers in R&T zijn maatschappelijk gedreven en werken aan duurzaamheid, inclusie en natuur-inclusief ondernemerschap

3 Ambitie

Iedere Drent profiteert van R&T

De overheid heeft een belangrijke taak om voldoende mogelijkheden en ruimte voor recreatie te borgen. Dit is verankerd in artikel 22 van de Grondwet: 'De overheid schept voorwaarden voor maatschappelijke en culturele ontplooiing en voor vrijetijdsbesteding'.

Het is onze ambitie dat alle inwoners, bedrijven en bezoekers profiteren van recreatie en toerisme. Onze inzet richt zich op (het vergroten van) de positieve bijdrage van R&T aan de brede welvaart in Drenthe: aan welzijn, gezondheid, sociale samenhang, welvaart en kwaliteit van leven.

R&T is een vitale en toekomstbestendige sector binnen de Drentse economie

Met een totale economische waarde van € 2,3 miljard in 2023 (bron: Marketing Drenthe⁶) en meer dan 16.000 banen is R&T een zeer belangrijke economische sector voor Drenthe. O.a. de recente groei in het aantal buitenlandse toeristen, vooral uit Duitsland, toont de potentie om deze sector verder te ontwikkelen. Investeren in kwaliteitsverbetering, innovatie, digitalisering, verduurzaming en diversiteit van het toeristisch aanbod kan de sector nog robuuster en toekomstbestendiger maken.

Drenthe heeft een vitaal R&T ecosysteem

R&T is meer dan een optelsom van verblijfsrecreatie, dagrecreatie, routenetwerken en overige voorzieningen. Deze onderdelen zijn afhankelijk van elkaar, maar kunnen ook elkaar versterken. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor het aanbod in het stedelijk gebied en het omringende landelijk gebied. Daarom kijken we naar de samenhang tussen deze onderdelen. In een vitaal R&T ecosysteem

is recreatie en toerisme in balans met de omgeving.

We gaan hierbij uit van vier ecosysteemprincipes die zijn ontleend aan ecosystemen zoals we die kennen in de natuur. Concreet zijn de volgende onderdelen van belang:

- Diversiteit: Een gezonde mix van dag- en verblijfsrecreatief aanbod. Hierdoor worden meerdere doelgroepen aangesproken en wordt afhankelijkheid van een paar dominante spelers voorkomen. Het is bovendien belangrijk dat er voldoende sterk lokaal gewortelde ondernemers actief zijn voor een sterke binding met de regio.
- Onderlinge verbondenheid: Dit ontstaat wanneer bedrijven beseffen dat ze in een gebied afhankelijk van elkaar zijn, omdat ze samen een toeristisch-recreatief cluster vormen. Want een hotelgast is op dezelfde dag bezoeker van een natuurgebied, museum en lunchroom. En in een binnenstad gebruikt de recreant niet alleen de parkeer- en ov-voorzieningen, maar ook horeca, winkelveorzieningen en culturele voorzieningen.
- Draagkracht van een gebied: Een R&T ecosysteem dat vitaal en in balans is kan de aantallen bezoekers verwerken die passend zijn bij de draagkracht van een gebied. Daardoor wordt de leefbaarheid niet aangetast.
- Rentmeesterschap: In een vitaal R&T ecosysteem worden natuurlijke en culturele hulpbronnen verantwoord beheerd en gebruikt en behouden voor toekomstige generaties.

R&T biedt unieke ervaringen aan inwoners en bezoekers die hiermee de eigenheid van Drenthe kunnen ervaren

De aantrekkingskracht van Drenthe bestaat uit de combinatie van ons fraaie (cultuurhistorisch) landschap, rust en ruimte. Met dit unieke decor bieden we inwoners en bezoekers

bijzondere en authentieke ervaringen. Thematische aanbodontwikkeling kan bijdragen aan het versterken van het verhaal van Drenthe en de merkidentiteit. Vernieuwing van het aanbod stimuleert herhaalbezoek. Daarnaast betrekken we bewoners bij aanbodontwikkeling. Goede voorbeelden zijn 'Van Gogh in Drenthe' en de Koloniën van Weldadigheid.

Drentse ondernemers in R&T zijn maatschappelijk gedreven en werken aan duurzaamheid, inclusie en natuur-inclusief ondernemerschap

Samen met bezoekers en ondernemers hechten we belang aan duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen. Bij ondernemers is een duidelijke behoefte om dit door te voeren in hun bedrijfsvoering. De waardering voor Drenthe als een duurzame bestemming biedt een kans voor ondernemers om innovatieve en duurzame toeristische producten te ontwikkelen.

Onze ambitie vertalen we in hoofdstuk 4 in opgaven en acties waar we, samen met onze partners, mee aan de slag gaan de komende jaren.

Bron: Ginder, 2024

⁶ Op basis van het Nederlands vrijetijdsonderzoek, Onderzoek Inkomend Dagbezoek, het Continu Vakantieonderzoek en het Onderzoek Inkomend toerisme.

Om de gestelde ambitie te realiseren, richten we ons op de volgende opgaven:

1. Stimuleren van vitale en toekomstbestendige verblijfsrecreatie
2. Behouden en versterken van de recreatieve infrastructuur
3. Versterken toeristisch recreatief aanbod
4. Bezoekers en inwoners stimuleren om Drenthe te ontdekken
5. Bevorderen ondernemerschap

4 Opgaven en acties

4.1 Stimuleren van vitale en toekomstbestendige verblijfsrecreatie

Vitale Vakantieparken Drenthe

Vitale en toekomstbestendige verblijfsrecreatie is een belangrijk onderdeel van een goed functionerend R&T ecosysteem. Hier werken we aan met het programma Vitale Vakantieparken Drenthe (VVP), in samenwerking met gemeenten, het Recreatieschap Drenthe en HISWA-RECRON. Het programma VVP bestaat nu (2024) uit de programmalijnen 'Drentse uitblinkers', revitaliseren, transformatie, preventie en aanpak criminaliteit en sociaal-maatschappelijke problematiek (project Naober Drenthe).

Met 'Drentse uitblinkers' wordt een brede groep ondernemers uit het middensegment ondersteund in de verdere ontwikkeling van hun vakantiepark. Ondernemers worden onder andere begeleid door middel van een coaching-traject. De programmalijn revitaliseren richt zich op een succesvolle terugkeer naar recreatief gebruik van vakantieparken. Samen met ondernemers en VvE's wordt gekeken naar realistische toekomstmogelijkheden en het aanpakken van ontstane problemen. Binnen het programma VVP wordt (onder voorwaarden) ook de transformatie van vakantieparken zonder recreatieve toekomst naar permanente bewoning of een andere geschikte functie gefaciliteerd. Daarbij ligt de focus op het begeleiden van parken en gemeenten bij het transformatieproces. Tenslotte worden gemeenten met het project 'Naober Drenthe' ondersteund in de aanpak van criminaliteit, ondermijning en sociale problematiek op vakantieparken.

In 2024 heeft een evaluatie van het programma VVP plaatsgevonden. De aanbevelingen worden verwerkt in een plan van aanpak voor het vervolg van het programma. We zetten in op een passend vervolg van het programma voor de periode 2025 t/m 2027. Hierover vindt in 2024 besluitvorming plaats.

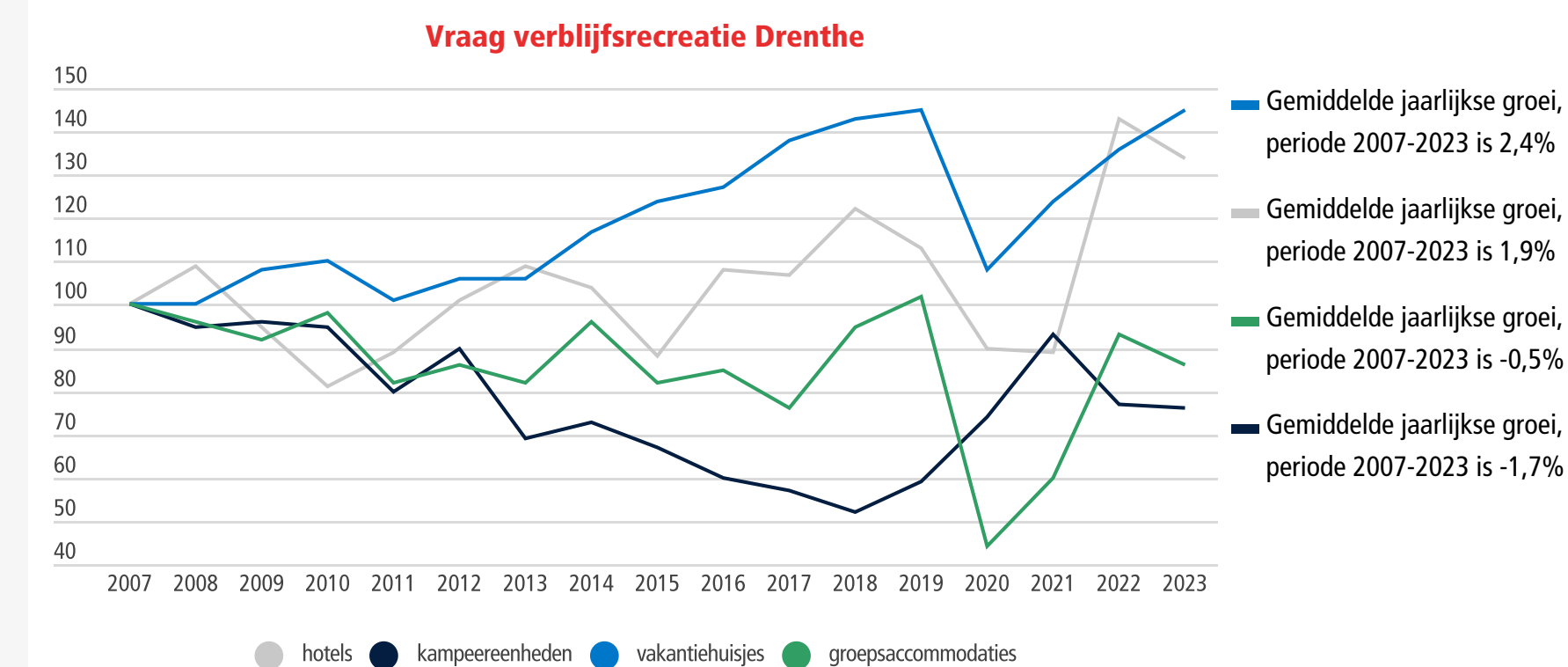
Vraag en aanbod verblijfsrecreatie

Uit een vraag-aanbod analyse van de verblijfsrecreatie⁷ (zie bijlage) blijkt dat vraag en aanbod in het marktsegment van vakantiewoningen en hotelkamers de afgelopen jaren redelijk in evenwicht was. De komende tien jaar neemt naar verwachting de vraag naar met name vakantiewoningen en hotelkamers toe. De vraag naar kamperen en groepsaccommodaties vertoonden tot de coronaperiode een dalende trend. Tijdens de coronaperiode was kamperen erg populair terwijl de vraag naar groepsaccommodaties (door de corona maatregelen) zeer sterk terugliep.

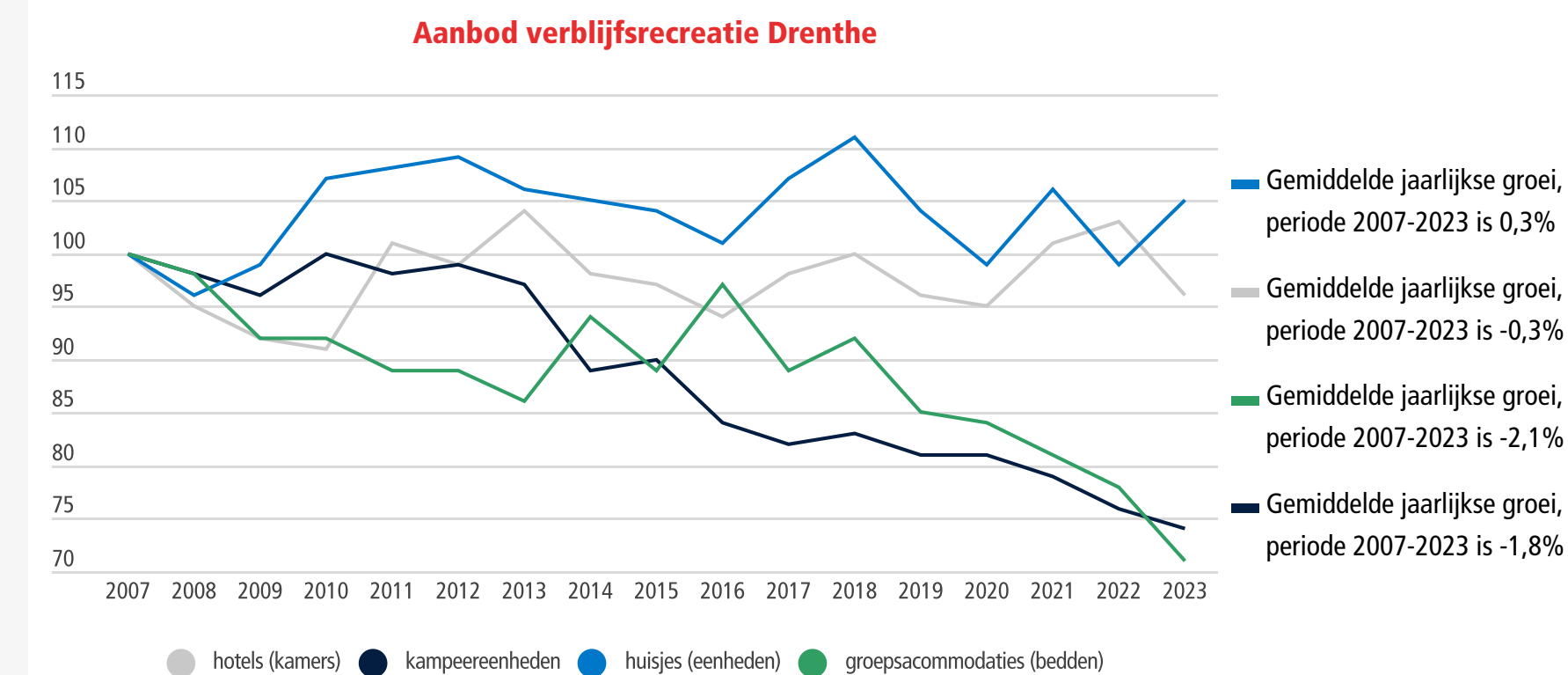
Verschillende initiatieven en planontwikkelingen in Drenthe zijn gericht op het toevoegen van chalets, vakantiewoningen en hotelkamers. Daarnaast is de verwachting dat op termijn verschillende campings zullen transformeren naar parken met chalets of vakantiewoningen. De combinatie van toevoegen van aanbod en transformatie van campings naar parken met chalets of vakantiewoningen leiden tot een toename van het aantal vakantie-woningen, waardoor op termijn mogelijk overaanbod dreigt. Een kritische kijk op nieuw aanbod (naar type en locatie) is dus belangrijk om het aanbod van Drenthe te laten aansluiten bij de (ontwikkeling van de) vraag. In dit kader vindt in 2024 vanuit het Programma Vitale Vakantieparken een inventarisatie plaats van planologische ontwikkelruimte van verblijfsrecreatie binnen de huidige gemeentelijke bestemmingsplannen. Hierbij zal duidelijk worden hoeveel eenheden (woningen/chalets) er op basis van de bestemmingsplannen kunnen worden toegevoegd of worden getransformeerd. Op basis van de resultaten van de inventarisatie kan worden verkend of hierin (meer) sturing wenselijk is.

Nieuwe verblijfsrecreatie

Bij de start van het programma VVP is een ontwikkelperspectief opgesteld voor vitale verblijfsrecreatie in Drenthe. Hierin zijn vijf

Bron: CBS Statline

Bron: CBS Statline

⁷ Onder verblijfsrecreatie verstaan we: vakantieparken, kampeerterreinen, camperplaatsen, hotels, groepsaccommodaties en bed & breakfasts.

uitgangspunten opgenomen voor nieuw aanbod. Met het huidige ontwikkelperspectief als vertrekpunt stellen we, in samenwerking met onze partners in het programma VVP, een actueel ontwikkelkader op. In het ontwikkelkader worden heldere kwaliteitscriteria opgenomen voor de ontwikkeling van nieuwe verblijfsrecreatie (inclusief vakantieparken die worden overgenomen), gericht op een goede inpassing in landschap en omgeving, kwaliteit, natuur-inclusiviteit en duurzaamheid.

Het huidige Drents ontwikkelperspectief vitale vakantieparken

Drenthe zet vijf ontwikkelprincipes centraal:

1. Drenthe biedt ruimte voor excellent verblijfsaanbod dat de recreatieve markt vergroot. Partijen met plannen voor nieuwe verblijfsinitiatieven, herontwikkelingen en uitbreiding worden actief uitgenodigd om met het beste plan te komen.
2. Drenthe kiest voor échte recreatieondernemers: ondernemers met een overtuigende focus op langjarige bedrijfsmatige exploitatie.
3. We stimuleren dat ondernemers van nieuwe vakantieparken zich richten op de toeristisch recreatieve huurmarkt.
4. Nieuwe vakantieparken dragen bij aan het realiseren van de Drentse ambitie van Vitale Vakantieparken: ruimtelijk en sociaaleconomisch.
5. Nieuwe verblijfsrecreatie versterkt de Drentse (oer) natuur, landschapsbeleving en cultuur. Ook levert nieuwe verblijfsrecreatie een structurele bijdrage aan de regionale economie door extra bestedingen en werkgelegenheid.
6. Waar mogelijk wordt bestaand recreatie aanbod hergebruikt.
7. Nieuwe vakantieparken worden duurzaam ontwikkeld en geëxploiteerd.⁸

Pilot natuur-inclusief ondernemen op vakantieparken

Een natuur-inclusieve benadering van het ontwerp, inrichting en beheer van vakantieparken draagt bij aan het behoud en bevordering van de basiskwaliteit natuur. Dit kan bijvoorbeeld door de aanleg van bloemenweides, aanplant van inheemse bomen en struiken, de aanleg van natuurlijke vijvers of oevers of het minimaliseren van het gebruik van chemische middelen in het kader van onkruidbestrijding. Een natuur-inclusief vakantiepark biedt bovendien mogelijkheden om vakantiegangers bewust te maken van de natuurlijke rijkdommen om hen heen en ze te inspireren om respectvol om te gaan met de natuurlijke omgeving en bij te dragen aan het behoud ervan. Om natuur-inclusief ondernemen te bevorderen voeren we met enkele vakantieparken een pilot uit.

Landelijke aanpak vakantieparken

Het ministerie van BZK heeft een langjarige aanpak voor vakantieparken aangekondigd als vervolg op de actie agenda 2020 - 2021⁹. De aanpak richt zich op: het transformeren van vakantieparken, het tegengaan van criminaliteit op vakantieparken, het ondersteunen van kwetsbare bewoners van vakantieparken het (re)vitaliseren van vakantieparken die wél perspectief hebben in de recreatieve sector. De uitwerking van de aanpak vindt plaats met betrokken ministeries, provincies, de VNG, Vitale Vakantiepark Samenwerkingen en andere maatschappelijke partners. We nemen actief deel aan deze samenwerking.

TARENTJESHOEK DWINGELOO

Overzicht acties: Stimuleren van vitale en toekomstbestendige verblijfsrecreatie

- We zetten in op een passend vervolg van het programma VVP voor de periode 2025 t/m 2027. Hierover vindt in 2024 besluitvorming plaats.
- Er vindt een inventarisatie plaats van de planologische ontwikkelruimte van verblijfsrecreatie binnen bestemmingsplannen en op basis hiervan kan eventueel het beleid worden bijgesteld.
- We voeren voor enkele vakantieparken een pilot uit m.b.t. natuur-inclusief ondernemen.
- We verkennen - samen met gemeenten - welk (verblijfsrecreatief) aanbod er is voor mensen met een kleine beurs (m.n. in de zomervakantie) en bepalen op basis hiervan of aanvullende actie nodig is.
- We stellen een ontwikkelkader op voor vakantieparken en hebben het voornemen om dit kader te verwerken in de omgevingsvisie.

⁸ [Ontwikkelperspectief Vitale Vakantie parken](#)

⁹ Zie www.actieagendavakantieparken.nl

Overzicht acties:

- Met de nieuwe subsidieregeling Kwaliteitsimpuls recreatief fietsnetwerk Drenthe 2.0 investeren we in de verkeersveiligheid, het opwaarderen en moderniseren van de belangrijkste fiets (verbindings-) routes. Ontbrekende schakels worden aangelegd om de verbindingen te verbeteren tussen onze natuurgebieden, landschappen en dorpen en (binnen)steden.
- Er komt een subsidieregeling voor thematische wandelroutes die gericht zijn op natuur-, avontuur-, landschap of cultuurbeleving.
- We intensiveren de samenwerking met terreinbeherende organisaties om de toegang tot natuur en landschap te waarborgen en om bezoekers, indien nodig, te geleiden naar minder kwetsbare gebieden.
- We investeren in de wielvriendelijkheid van onze fiets en wandel infrastructuur en routes.
- We stimuleren samenwerking tussen woonkernen aan doorgaande vaarroutes zoals bv. de Veenvaart. Daarnaast zetten wij in op het beter verbinden van wandel- fiets- en vaarroutes.
- We stimuleren pilots voor meer duurzame mobiliteitsvormen binnen R&T zoals bv. deelfietsen en deeltaxi's.
- We ondersteunen de uitvoering van de visie van de hippische sector.
- We ondersteunen de uitvoering van het actieplan van de (herijkte) MTB-visie.

4.2 Behouden en versterken recreatieve infrastructuur.

Drenthe fiets- en wandelprovincie nummer één

We werken aan het versterken en verduurzamen van het recreatieve fietsnetwerk, met aandacht voor de verschillende type gebruikers. Het fijnmazige fietsnetwerk in het afwisselende landschap en de natuur maakt Drenthe de nummer 1 fietsprovincie van Nederland. Deze positie willen we behouden en versterken. Dit doen we door het fietsnetwerk te moderniseren en te verbeteren qua duurzaamheid, toegankelijkheid, inclusiviteit en verkeersveiligheid. Routes worden opgewaardeerd en ontbrekende schakels worden aangelegd om de verbindingen te verbeteren tussen onze natuurgebieden, landschappen en dorpen en (binnen)steden.

We streven er tevens naar om ook wandelprovincie nummer 1 te worden (nu nummer 3) en willen het wandelen stevig profileren. Het Drentse wandelknooppuntennetwerk is in 2024 volledig afgerond. Daarnaast wordt, samen met partners, ingezet op aantrekkelijke routes met een sterke mix van natuur-, avontuur- en cultuurbeleving voor uiteenlopende doelgroepen. Deze routes zijn fysiek en digitaal goed ontsloten met informatie en hebben start of eindpunt bij bijvoorbeeld horeca, recreatiebedrijven en dorpen/steden. Samen met het Recreatieschap wordt er gewerkt aan meer wielvriendelijke routes (routes voor o.a. mindervaliden), zodat het totale routenetwerk nog meer inclusief wordt.

Routenetwerken (be)geleiden bezoekers

Paden en routes hebben een belangrijke functie in het (be)geleiden van bezoekers in de natuur. Bij de ontwikkeling van routes werken we samen met de terreinbeherende organisaties en andere partners. We zetten in op behoud van de toegankelijkheid van natuur en landschap in balans met de noodzaak voor bescherming van de meest kwetsbare natuur. We combineren recreatieve paden indien mogelijk met de realisatie van groenblauwe dooradering waarbij groene (natuurlijke) en blauwe (waterrijke) elementen worden geïntegreerd in het landschap.

Naast routes kan informatievoorziening die rekening houdt met de diversiteit aan doelgroepen ook helpen, door te verwijzen naar het R&T aanbod buiten de kwetsbare gebieden. Waar problemen ontstaan bij doorgaande routes, bv. door vernatting van natuur zoeken we gezamenlijk naar oplossingen.

Waterrecreatie: de basis op orde

Een deel van de Drentse wateren heeft een functie voor de pleziervaart en kleinschalige waterrecreatie. Op met name de plassen en beken is kleinschalige waterrecreatie mogelijk (zoals bijvoorbeeld kanoën en suppen). We willen de basis voor waterrecreatie goed geregeld hebben. Voor de kanovaart is het belangrijk om, samen met onze partners, 'drempels' (bijvoorbeeld stuwen en dammen) weg te nemen of passeerbaar te maken. Zo kunnen kanorondjes gerealiseerd worden in bv. de Onlanden of het Hunzegebied. Daarbij sluiten we zoveel mogelijk aan bij initiatieven van ondernemers, organisaties of inwonersgroepen. Wij stimuleren samenwerking tussen woonkernen aan doorgaande vaarroutes zoals bv. de Veenvaart. Zo worden lokale gemeenschappen betrokken bij vaarmogelijkheden, wordt de spin-off van de vaarrecreatie bevorderd en wordt de cohesie tussen dorpen aan het vaarwater vergroot.

Behoud aanbod en kwaliteit hippische routes

De hippische sector (Stichting Paardenroutes Drenthe) heeft in 2023 met ondersteuning van de provincie een visie en uitvoeringsplan ontwikkeld. We helpen de Stichting Paardenroutes Drenthe om de visie te realiseren in de komende jaren. Stichting Paardenroutes Drenthe inventariseert paardenroutes- en voorzieningen en heeft de intentie om een knooppuntennetwerk van paardenroutes aan te leggen in het Drents Friese Wold. We ondersteunen hippische routes om het aanbod en kwaliteit van de hippische routes te behouden.

4.3 Versterken toeristisch-recreatief aanbod

Een eigentijds en kwalitatief hoogwaardig dagrecreatief aanbod is belangrijk voor onze eigen inwoners en het woonklimaat in Drenthe. Het stimuleert bovendien bezoekers om meerdere dagen in Drenthe te verblijven en nog eens terug te komen. Bijzondere dagrecreatie ('trekkers') in onze dorpen, steden en landelijk gebied zijn soms zelfs de hoofdreden voor een bezoek. Dit geldt bijvoorbeeld voor Wildlands en de TT. Met ons acquisitiebeleid voor R&T sluiten we aan bij de acquisitiestrategie die in het kader van het nieuwe provinciaal economische beleid (Economische koers) wordt ontwikkeld. Daarnaast ondersteunen we kansrijke initiatieven die vanuit de markt komen.

Thematische aanbodontwikkeling draagt bij aan het versterken van het verhaal van Drenthe. Daarbij wordt met een thematische en regionale aanpak bewonersparticipatie bevorderd. Van Gogh Drenthe en de Koloniën van Weldadigheid zijn hier mooie voorbeelden van. We zien ook mogelijkheden voor thematische aanbodontwikkeling in gebieden die nu nog minder bezoekers trekken, bijvoorbeeld op basis van de verhalen van het veen (de veenkoloniën).

Musea zijn een belangrijk onderdeel van het dagrecreatief aanbod. Het Drents Museum is een grote publiekstrekker. Ook Kamp Westerbork, het Hunebedcentrum, Museum de Proefkolonie, Drents Museum de Buitenplaats en het Nationaal Gevangensmuseum maken deel uit van de culturele basisinfrastructuur dat vanuit ons cultuurbeleid in stand wordt gehouden en verder ontwikkeld. Het Veenpark vertelt het verhaal van het veen en de geschiedenis van de Drentse veenkoloniën. We ondersteunen de verdere ontwikkeling van het Veenpark. Op het moment dat aan alle voorwaarden is voldaan, wordt beoordeeld of het museum toetreedt tot de musea van provinciaal belang.

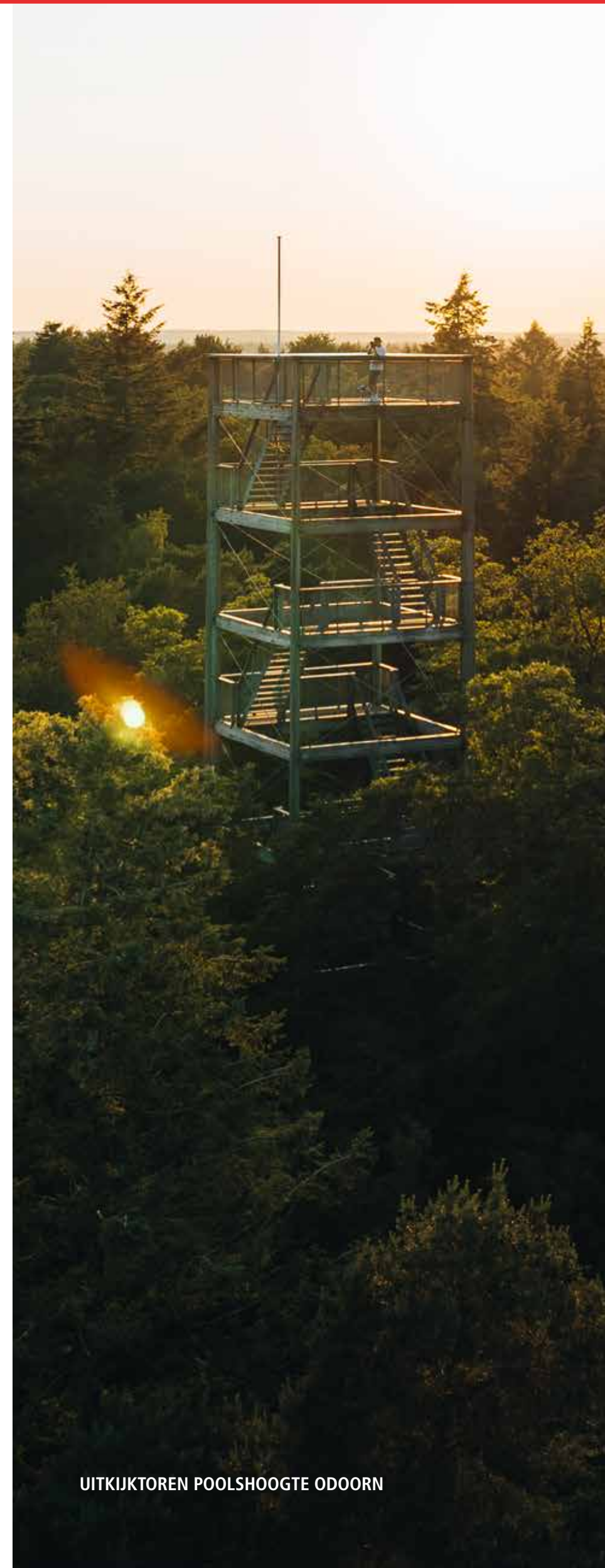
Evenementen trekken bezoekers van binnen en buiten Drenthe. Ze vormen een aanleiding voor een bezoek aan Drenthe of maken het verblijf in Drenthe extra aantrekkelijk. We ondersteunen (grotere) sportevenementen en samen met het cultuurbeleid stimuleren wij evenementen die bijzondere Drentse verhalen vertellen.

VAM-berg

Het hoogste punt van de VAM-berg (het "Dak van Drenthe") is ook het hoogste punt van Drenthe. De berg is inmiddels een bekend walhalla voor de sportieve fietser en voor sportevenementen. Maar de VAM-berg biedt recreatiemogelijkheden voor meerdere doelgroepen. Zoals bijvoorbeeld voor wandelaars die van het uitzicht willen genieten. De fiets- en wandelmogelijkheden zijn gekoppeld aan de knooppuntennetwerken in de omgeving. De hoogteverschillen van de VAM-berg bieden kansen voor nog meer recreatieve initiatieven. In overleg met Attero (beheerder), de omgeving en de gemeente Midden-Drenthe worden de recreatieve mogelijkheden verder verkend.

Plattelandstoerisme en agrotourisme

Het NBTC signaleert een toenemende aandacht voor het landelijk gebied en voor plattelandstoerisme. In het landelijk gebied zien we naast agrarische activiteiten ook ruimte voor nieuwe verdienmodellen. Agrotourisme (bijvoorbeeld in de vorm van verblijfsrecreatie) kan bijdragen aan het genereren van extra inkomsten voor agrariërs en lokale gemeenschappen, terwijl het tegelijkertijd de aantrekkelijkheid van het landelijk gebied kan vergroten. Dit vraagt om zorgvuldige inpassing en goede aansluiting bij bestaande routenetwerken en dorpen.

UITKIJKTOREN POOLSHOOGTE ODOORN

Overzicht acties: Toeristisch-recreatief aanbod

- We sluiten ons aan bij de verkenning agrotourisme die wordt uitgevoerd door het NBTC en de betekenis die dit voor Drenthe heeft. Dit geeft ons meer zicht op kansen voor ondernemers, bedrijven en voor streekproducten (zoals Dubbel Drents).
- De kwaliteitsverbetering van bestaande dagrecreatieve voorzieningen/ondernemingen via Expertteam Dagrecreatie, Groepensector en Hotels wordt gecontinueerd.
- We sluiten aan bij de acquisitiestrategie die in het kader van de nieuwe Economische koers wordt opgesteld en verzilveren kansen voor R&T die daar mogelijk uit voortvloeien.
- Er is ruimte voor nieuw (weersonafhankelijk) dagrecreatief aanbod. We ondersteunen kansrijke initiatieven uit de markt die:
  - Aanvullend zijn op het huidige aanbod in Drenthe en het onderscheidend vermogen van de provincie vergroten;
  - Een substantieel aantal bezoekers trekken;
  - Waarde toevoegen aan de provincie, zowel in de economische spin-off, als in het versterken van het DNA van Drenthe (o.a. cultuurhistorie, landschap, natuur);
  - Aansluiten bij de doelgroepen focus
- We werken aan thematische dagrecreatieve aanbodontwikkeling die aansluit bij verhalen van Drenthe (zoals Van Gogh, het veen, Koloniën van Weldadigheid) en recreatieve projecten gericht op het beleven en benutten van de natuur.
- Waar mogelijk vergroten we de economische en maatschappelijke impact van culturele en sportieve evenementen en activiteiten door samenwerking en gezamenlijke financiering. Hierbij is specifieke aandacht voor evenementen die aantrekkelijk zijn voor toeristen en inwoners buiten het hoogseizoen.
- Samen met betrokken partijen gaan we aan de slag met de doorontwikkeling van recreatiemogelijkheden op de VAM berg.
- We leggen de verbinding met andere programma's (o.a. Leader en Nij Begun), Regiodeals en het Steden en Dorpenfonds om de R&T ambities te realiseren en kansen te verzilveren.
- R&T maakt onderdeel uit van gebiedsprocessen zoals in het kader van Drents Programma Landelijk Gebied & Programma Natuurlijk Platteland.

4.4 Bezoekers en inwoners stimuleren om Drenthe te ontdekken

Marketing Drenthe is, in opdracht van de provincie, verantwoordelijk voor de marketing van Drenthe als aantrekkelijke vrijetijdsprovincie. Marketing Drenthe doet daarnaast onderzoek en deelt kennis met belanghebbenden over vraag en aanbod en impact van de sector. Ondernemerschap wordt gestimuleerd door kennisdeling op het gebied van innovatie, vernieuwing en verduurzaming en er wordt nauw samengewerkt met verschillende stakeholders/partners. Dit alles wordt ondersteund door het merkconcept "Drenthe, Oerprovincie van Nederland".

Onderzoek Marketing Drenthe

In de afgelopen periode is onderzoek uitgevoerd naar het functioneren van Marketing Drenthe door bureau Leisure Link (zie bijlage onderzoek Marketing (van) Drenthe). In onderstaand kader zijn de resultaten van dit onderzoek kort uiteengezet.

Leisure Link concludeert in haar onderzoek het volgende ten aanzien van Marketing Drenthe: "De waardering voor de organisatie, de werkzaamheden en resultaten is door de jaren heen steeds iets verder gestegen, evenals de scores op het gebied van merkontwikkeling (Oerpositionering). Er is uiteraard ruimte voor verdere doorontwikkeling (o.a. aanbodontwikkeling, innovatie, verbinding leggen met andere domeinen en opgaves), maar de afgelopen jaren is de organisatie sterk geprofessionaliseerd en is er een stabiele en krachtige organisatie ontstaan. Het rapportcijfer dat Marketing Drenthe krijgt is hoog, met een gemiddelde van een 7,7 en bijna 90% van de ondervraagde partijen (ondernemers en overheid) zegt dat de provincie niet zonder een organisatie als Marketing Drenthe kan."

Inzet Marketing Drenthe 2025 – 2028

Op basis van de goede resultaten van Marketing Drenthe in de afgelopen jaren wat wordt bevestigd in de positieve uitkomsten van bovenstaand onderzoek van Leisure Link (zie kader en bijlage) willen we de komende vier jaar de opdracht aan Marketing Drenthe voortzetten.

De inzet van Marketing Drenthe sluit aan bij ons beleid, ondersteunt onze ambitie en draagt bij aan het realiseren van de opgaven.

De komende vier jaar gaat Marketing Drenthe zich richten op drie pijlers:

- Ontwikkelen van vraag (verleiden met marketing, communicatie en campagnes),
- Kennis vergaren en delen (verkennen),
- Ontwikkelen van aanbod (verrijken).

Concreet levert Marketing Drenthe een bijdrage aan de volgende thema's:

- **Een veerkrachtige en vitale sector** door het stimuleren van bezoek en bestedingen, stimuleren van innovatie en vernieuwing en de ontwikkeling van de bestemming en het vrijetijdsaanbod. Concrete activiteiten in dit kader zijn o.a.: online campagnes uitvoeren met focus op 35+ stellen voor de binnenlandse markt en op de Duitse markt en inzet op aantrekken van bezoekers in voor- en naseizoenen. Daarnaast stimuleert Marketing Drenthe innovatie en vernieuwing op de thema's duurzaamheid en digitale transformatie van de sector.
- **Het stimuleren van recreëren in eigen omgeving en stimuleren dat iedereen kan profiteren van R&T**
Concrete activiteiten die Marketing Drenthe in dit kader onderneemt: vraag- en aanbodontwikkeling om inwoners te inspireren een bezoek aan eigen regio te brengen. De aanbodontwikkeling is gekoppeld aan de verhalen van Drenthe en het bevorderen van inclusiviteit. Daarnaast worden bewoners meer betrokken bij de sector door bijvoorbeeld het organiseren van een open dag recreatiebedrijven en inwonersparticipatie bij projecten.
- **Het verduurzamen van de sector en de gastreis¹⁰**
Concrete activiteiten zijn in dit kader o.a.: het (mede) uitvoeren van een duurzaamheidsprogramma (zie paragraaf 4.5) gericht op ondernemers en het verduurzamen van de gehele gastreis. Daarnaast inspireert Marketing Drenthe bezoekers om ook minder bekende plekken te ontdekken wat een bijdrage levert aan de spreiding van bezoekers.

Marketing Drenthe stelt een meerjarenplan op (2025 t/m 2028) en werkt dit per jaar uit in een jaarplan op basis van ons programma van eisen. Marketing Drenthe rapporteert jaarlijks aan Gedeputeerde Staten over de behaalde resultaten.

Overzicht acties: Drenthe ontdekken

- We continueren de opdracht aan Marketing Drenthe voor marketing, kennisontwikkeling, onderzoek en het aanjagen van aanbodontwikkeling voor de periode 2025 t/m 2028.

¹⁰ De gastreis beschrijft de totale ervaring vanaf het moment dat besloten wordt op reis te gaan tot na de terugkeer.

4.5 Bevorderen ondernemerschap

Een wendbare en weerbare arbeidsmarkt in Noord-Nederland

We hechten groot belang aan de optimalisering van de driehoek bedrijfsleven-arbeidsmarkt-kennisinstellingen. Inzetbaarheid van mensen en aansluiting van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt zijn de sleutelwoorden van het provinciale beleid. Een sterke economie en een sterke vrijetijdsector kan niet bestaan zonder een goed opgeleide beroepsbevolking.

Tijdens de bijeenkomsten die we organiseerden voor de sector is door ondernemers aangegeven dat personeelstekort een groot probleem is en dat de sector kansen ziet in het versterken van de verbinding met onderwijsinstellingen voor passende opleidingen en bij- en omscholing. Hoewel we als provincie geen primaire taak hebben op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt, willen we hierin wel een verbindende rol spelen. Dit sluit aan bij onze inzet op het terrein van arbeidsmarkt en onderwijs in de (provinciale) Economische Koers en de inzet van het Regionaal Investeringsfonds (RIF) Drenthe¹¹ in dit kader.

Innovatie, Hospitality Pact en digitalisering

Aanvullend op de inzet van RIF Drenthe brengen we kansen in beeld, bijvoorbeeld ten aanzien van innovatie en verdere digitalisering van de sector. Ook sluiten we aan bij het in ontwikkeling zijnde Hospitality Pact Noord Nederland¹². Met een Hospitality Pact bundelen we de krachten in Noord-Nederland en werken we samen aan een wendbare en weerbare arbeidsmarkt in de R&T sector.

Inzet experts

Als onderdeel van de programmalijn Drentse Uitblinkers binnen het programma VVP worden ondernemers van vakantieparken ondersteund via coachingstrajecten en inzet van experts (zie paragraaf 4.1.) Daarnaast is voor dagrecreatieve bedrijven, hotels en groepsaccommodaties het Recreatie Expert Team beschikbaar. Dit is een programma gericht op het adviseren en coachen van recreatieve bedrijven op het gebied van bijvoorbeeld duurzaamheid, vernieuwing, digitalisering en bedrijfsopvolging.

¹¹ Met het programma Hospitality Talent Hubs Drenthe (RIF Drenthe) wil het Drenthe College samen met de bedrijven en opleiders in de gastvrijheidssector in Drenthe de opleidingen beter laten aansluiten op de arbeidsmarkt en zo ook bijdragen aan de versterking, innovatie, groei en toekomstbestendigheid van de gastvrijheidssector in Drenthe.

¹² Hospitality is een manier van denken en doen waarbij je met service en persoonlijke aandacht een gast, klant of medewerker het juiste 'gevoel' geeft en zich welkom laat voelen. Meer informatie over het Hospitality Pact: www.fnvhoreca.nl/pdf.

Maatschappelijk ondernemerschap stimuleren

Aan de slag met verduurzaming

Energieneutraal en circulair ondernemen is een thema waar veel ondernemers mee bezig (willen) zijn. Op verzoek van de sector is in 2023 een klankbordgroep opgericht om ondernemers te informeren, kennis tussen ondernemers onderling uit te wisselen en te dienen als klankbord voor de overheid. De focus ligt sinds 2024 op het activeren van de ondernemers om zelf aan de slag te gaan. In opdracht van provincie Drenthe, Marketing Drenthe en Recreatieschap Drenthe wordt een compact en actiegericht duurzaamheidsprogramma voor de sector recreatie en toerisme ontwikkeld (in 2024 gereed). Dit moet bijdragen aan: 'Het stimuleren en faciliteren van de ontwikkeling van kwalitatief aanbod en beleid dat bijdraagt aan een duurzame, circulaire bestemming in de recreatieve sector in Drenthe (en Ooststellingwerf) met als einddoel: 'klimaatneutrale recreatie en toerisme in 2050.' Hierbij zorgt 'Ik Ben Drents Ondernemer' (IBDO) voor ondernemersondersteuning.

Natuur-inclusief ondernemen

We stimuleren vergroening van recreatiebedrijven voor verbetering van natuur en biodiversiteit. Daarvoor wordt met een aantal vakantieparken een pilot 'natuur-inclusief ondernemen' opgestart (zie paragraaf 4.1).

Bevorderen toegankelijkheid en inclusie R&T bedrijven

We vinden het belangrijk dat recreatieve voorzieningen en bedrijven zoveel mogelijk voor iedereen toegankelijk zijn en kansen en mogelijkheden bieden voor iedereen. We ondersteunen R&T bedrijven en organisaties om maatregelen te treffen die inclusie en toegankelijkheid bevorderen.

Overzicht acties: Bevorderen ondernemerschap

- In opdracht van Marketing Drenthe, Recreatieschap Drenthe en provincie wordt een compact en actiegericht duurzaamheidsprogramma voor de sector recreatie en toerisme ontwikkeld (in 2024 gereed) en uitgevoerd.
- In samenwerking met kennispartners verkrijgen we de kennis van onze bedrijven op het gebied van duurzaamheid.
- Op verzoek van de sector is een Klankbordgroep Energieneutraal en circulair ondernemen opgericht. Deze zetten we actief voort met ondersteuning van IBDO. Hierbij leggen we de combinatie met de uitvoering van het duurzaamheidsprogramma.
- De provincie pakt een verbindende rol ten aanzien van arbeidsmarkt en onderwijs. In dit kader wordt - als plus op RIF Drenthe - een verkenning uitgevoerd, die onder andere kansen in beeld brengt, bijvoorbeeld ten aanzien van innovatie, digitalisering, AI en robotisering.
- We sluiten ons aan bij het 'Hospitality Pact Noord-Nederland' (in ontwikkeling).
- Er komt een subsidieregeling voor maatregelen die inclusie (fysiek, digitaal, sociaal) bevorderen specifiek gericht op R&T bedrijven.

In onze subsidievoorwaarden voor andere organisaties, waaronder Marketing Drenthe, vragen we deze organisaties inclusie te bevorderen.

5 Werkwijze

5.1 Werkwijze en rol provincie

Voor de uitvoering van de Agenda R&T hebben we als provincie verschillende rollen. Onze rol hangt af van de opgave en de samenwerkingspartners en kan per gebied verschillend zijn. We hebben een belangrijke rol in het samenbrengen van partijen. We werken met ons economisch beleid aan een goed vestigingsklimaat. Met ons R&T beleid dragen we bij aan goede randvoorwaarden voor de R&T sector. Met ons ruimtelijke (omgevings) beleid reguleren we ongewenste en stimuleren we gewenste ontwikkelingen. Dat laatste doen we ook via het verstrekken van subsidies. We kunnen dit zeker niet alleen. Voor de uitvoering van deze Agenda is samenwerking essentieel.

Verbindend samenwerken

Hiernaast geven we een aantal belangrijke samenwerkingspartners weer.

Recreatieschap Drenthe, het routebureau en de gemeenten

De Drentse gemeenten zijn verbonden door de Gemeenschappelijke Regeling Recreatieschap Drenthe. Het Recreatieschap Drenthe ondersteunt de gemeenten bij de vitalisering en groei van de vrijetijdsector. Daarnaast speelt zij een belangrijke rol als het gaat om de toeristische informatievoorziening. Het Routebureau van Recreatieschap Drenthe ontwikkelt en onderhoudt recreatieve routes en netwerken.

Terreinbeherende organisaties

We werken samen met Staatsbosbeheer, Stichting Het Drents Landschap, Natuurmonumenten en de Natuur- en Milieufederatie Drenthe.

Brancheorganisaties

De brancheorganisaties Koninklijke Horeca Nederland en HISWA RECRON zijn vertegenwoordigd in meerdere van onze samenwerkingsverbanden. Waar dat nodig of wenselijk is, betrekken we ook andere brancheorganisaties bij ons beleid.

Vitale Vakantieparken

We werken samen met alle Drentse gemeenten, het Recreatieschap Drenthe en HISWA-RECRON aan het programma Vitale Vakantieparken Drenthe.

Marketing Drenthe

De Destinatie Marketing Organisatie (DMO) van de provincie Drenthe en werkt in opdracht van de provincie aan de marketing van Drenthe. Marketing Drenthe doet onderzoek, inspireert met inzichten, jaagt ontwikkeling van het vrijetijdsaanbod aan, positioneert Drenthe als Oerprovincie van Nederland en inspireert voor een bezoek aan Drenthe. Marketing Drenthe levert daardoor een bijdrage aan het samenbrengen van vraag en aanbod. Ondernemers dragen bij aan het partnerprogramma van Marketing Drenthe.

Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen en de toeristische regio's

Het Nederlands Bureau voor Toerisme en Congressen (NBTC) is de nationale DMO. Het NBTC draagt bij aan Nederland als aantrekkelijke bestemming voor bezoekers, bedrijven en bewoners. Het NBTC is een belangrijke partner als het gaat om strategie en kennisdeling, zoals via de Landelijke Data Alliantie (LDA). In Drenthe wordt samengewerkt in de toeristische regio's Kop van Drenthe, Hondsrug, Midden-Drenthe en Zuidwest Drenthe. De regio-organisaties worden gefinancierd door de Drentse gemeenten.

Landelijke routeorganisaties

De Landelijke route-organisaties zoals Wandelnet, het Landelijk Fietsplatform en Water Recreatie Nederland zijn belangrijke partners als het gaat om routestructuren voor wandelen, fietsen en varen. Zij richten zich met name op landelijke uniformiteit en provinciegrens-overschrijdende routestructuren en routes.

De Hondsrug UNESCO Global Geopark en UNESCO Werelderfgoed Koloniën van Weldadigheid

We werken met beiden samen aan duurzame recreatief-toeristische ontwikkeling van het gebied.

NIVON

Beheerder van het iconische Drenthepad, werkt aan een kwaliteitsimpuls van dit lange afstand wandelpad met speciale Drenthepad-bankjes, het aanvullen van bewegwijzering en het activeren van ondernemers langs de route.

Interprovinciaal Overleg

Provincies werken al een aantal jaren samen aan vrijetijdseconomie. Sinds 1 januari 2024 maakt vrijetijdseconomie weer onderdeel uit van het bestuursprogramma 2023-2027 van het Interprovinciaal Overleg (IPO). Het is onderdeel van het programma Regionale Economie en Cultuur. Ambtelijk wordt samengewerkt binnen het Vrijtijdswerk met andere provincies, onder meer op het gebied van routestructuren en Vitale Vakantieparken.

Taskforce gastvrijheidseconomie

De Taskforce Gastvrijheidseconomie is een samenwerkingsverband van Gastvrij Nederland (een platform dat zich inzet voor een bloeiende gastvrijheidssector), brancheorganisaties, NBTC, het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK), IPO, VNG en CELTH.

Provinciale Raad voor Recreatie en Toerisme

Het Rijk heeft het initiatief genomen voor het instellen van een 'Landelijke Raad Recreatie en Toerisme' om het belang van recreatie en toerisme meer prominent op de Rijksagenda te plaatsen. De komende periode werken we aan de oprichting van een 'Provinciale Raad voor recreatie en toerisme': een provinciale samenwerking voor overheid, bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen, die past bij Drenthe. Een provinciale raad versterkt de samenwerking binnen de sector en ook de verbinding met andere relevante sectoren. Het doel van deze Provinciale Raad is daarnaast om provinciale thema's in landelijk perspectief te plaatsen, de samenwerking (m.b.t. R&T) tussen de provincies te versterken en de verbinding met het Rijk te versterken. De opzet en invulling van de provinciale Raad wordt in samenspraak met onze partners vormgegeven.

5.2 Relaties met andere beleidsterreinen

Het beleidsterrein R&T is verbonden met andere beleidsterreinen. De relaties zijn hieronder beschreven.

Landbouw en landelijk gebied

Wij zien kansen voor nieuwe of aanvullende verdienmodellen in R&T voor agrariërs (bijvoorbeeld agrotourisme, streekproducten en verblijven op de boerderij).

Met het thema landelijk gebied zien we verder de volgende relaties:

- De toenemende aandacht voor natuur-inclusief ondernemen in de R&T sector zorgt ervoor dat de sector zich meer in balans met de leefomgeving en de draagkracht van de natuur ontwikkelt.
- Wij stimuleren natuurvriendelijk gedrag van bezoekers (o.a. door betere geleiding van bezoekers). Wij zetten in op behoud van toegankelijkheid van natuur en landschap waarbij we

uitgaan van een goede balans tussen beschermen, beleven en benutten.

- We zoeken actief de samenwerking met natuur- en terrein-beherende organisaties en geven uitvoering aan de Agenda Natuur-inclusief (meer informatie op collectiefnatuurinclusief.nl). Ondernemers zijn een belangrijke schakel tussen natuur, landschap, cultuur en haar bezoekers. Zij kennen en koesteren de (aantrekkings)kracht van de natuur.
- R&T maakt onderdeel uit van gebiedsprocessen in het landelijk gebied (Programma Natuurlijk Platteland en Drents Programma Landelijk gebied).

Wonen

Recreatieve voorzieningen leveren een positieve bijdrage aan de kwaliteit van woon- en leefklimaat van onze wijken, dorpen en steden. Daarnaast zijn de transitie van vakantieparken naar wonen en het creëren van voldoende recreatiemogelijkheden in (nieuwe) woonwijken belangrijke thema's.

Cultuur en erfgoed

Cultuur, erfgoed en R&T zijn sterk met elkaar verweven. Bezoekers komen voor cultuur en erfgoed en zij dragen bij aan instandhouding ervan. We werken daarom samen met de beleidsterreinen cultuur en erfgoed aan de zichtbaarheid en beleving van cultuur, erfgoed, archeologie en historie o.a. door kwalitatieve culturele voorzieningen en spraakmakende evenementen. Met Marketing Drenthe en andere partners wordt gewerkt aan het versterken van het aanbod en het ontsluiten van de verhalen van Drenthe.

Regionale economie en werkgelegenheid

Wij werken aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. De provincie stimuleert samenwerking tussen het bedrijfsleven en onderwijs om te zorgen voor meer gekwalificeerd personeel en opleidingsmogelijkheden, o.a. voor R&T-talent. Drentse jongeren worden aangemoedigd om in hun eigen provincie aan de slag te gaan binnen de R&T-sector. Wij werken aan toekomstgerichte en –

bestendige businessmodellen via de inzet vanuit het provinciale programma Ik Ben Drents Ondernemer (IBDO).

Energie en duurzaamheid

Wij stimuleren verduurzaming van de R&T sector. Binnen R&T zijn met de Klankbordgroep Circulair- en energieneutraal ondernemen al positieve ervaringen opgedaan.

Sociaal

We zien raakvlakken op gebied van gezondheid, bewegen, gelijke kansen voor iedereen en inclusie. In onze subsidievoorwaarden voor Marketing Drenthe vragen we aandacht voor inclusie (beleid, campagnes en organisatie). Daarnaast stimuleren we ondernemers de fysieke of digitale toegankelijkheid van hun bedrijf te verbeteren en investeren we in de wielvriendelijkheid (toegankelijkheid van bijvoorbeeld rolstoelen en rollators) van onze infrastructuur en routes.

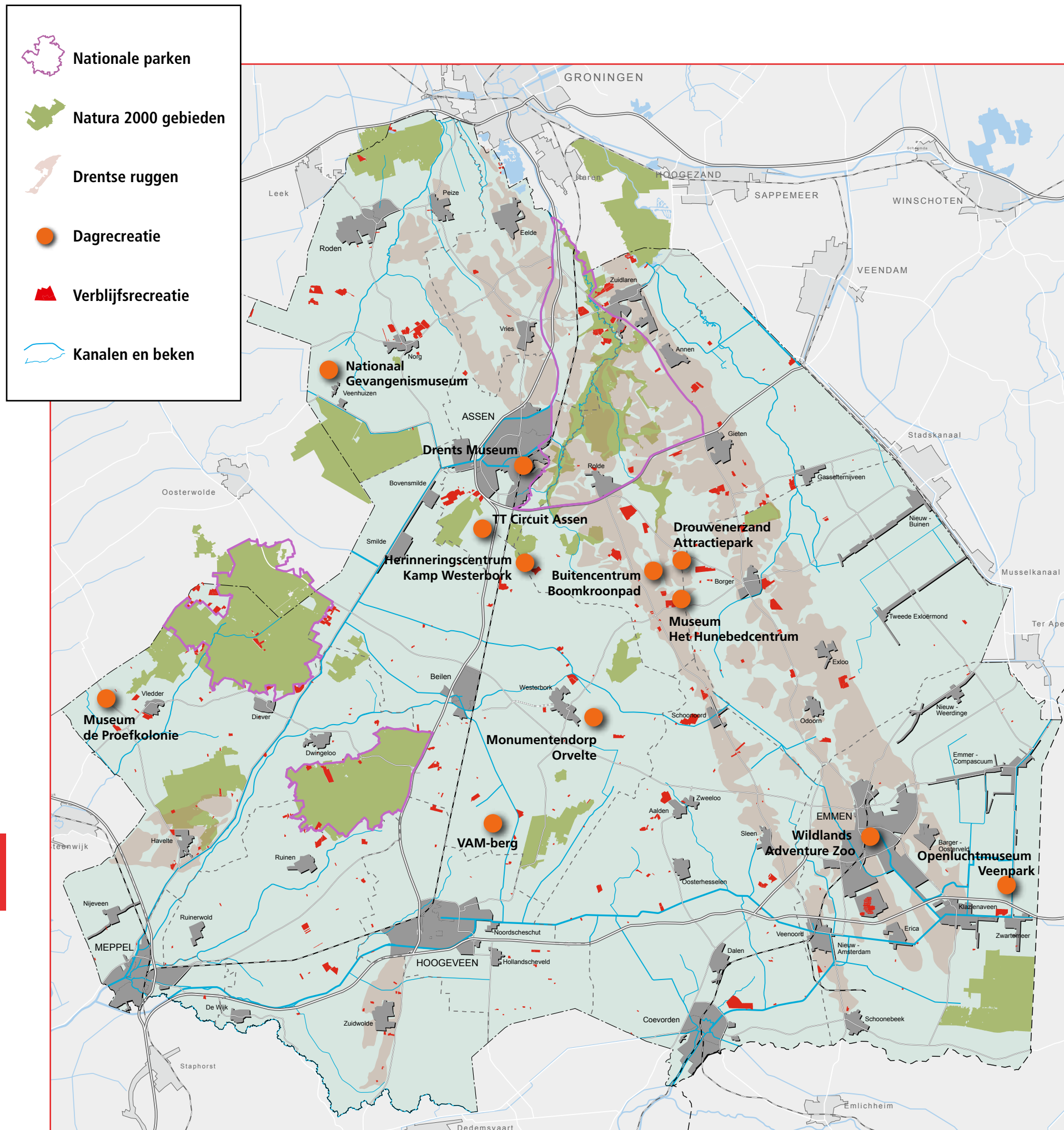
Verkeer en Vervoer

We leveren een bijdrage aan het Uitvoeringsprogramma Fietsstrategie van onze provincie en de bereikbaarheid van R&T-voorzieningen. In samenwerking met de sector wordt via pilots prioriteit gegeven aan meer duurzame mobiliteitsvormen, zoals bijvoorbeeld deelfietsen en deeltaxi's die bij hubs en fietstransferia op logische plekken worden aangeboden. Op onze vaarwegen werken wij aan het (be)geleiden van de pleziervaart en de promotie hiervan.

Ruimte

We werken samen aan de ruimtelijke kwaliteit van onze leefomgeving en leggen logische verbindingen met de grote gebiedsopgaven en transitie o.a. de (nieuwe) provinciale omgevingsvisie, het nationale programma voor de inrichting van Nederland (NOVEX) en Drents Programma Landelijk Gebied (DPLG).

Kaart 1. Overzicht verblifsrecreatieve bedrijven, (dag)recreatieve trekkers en natuurgebieden en landschap in Drenthe.

5.3 Gebiedsgerichte aanpak

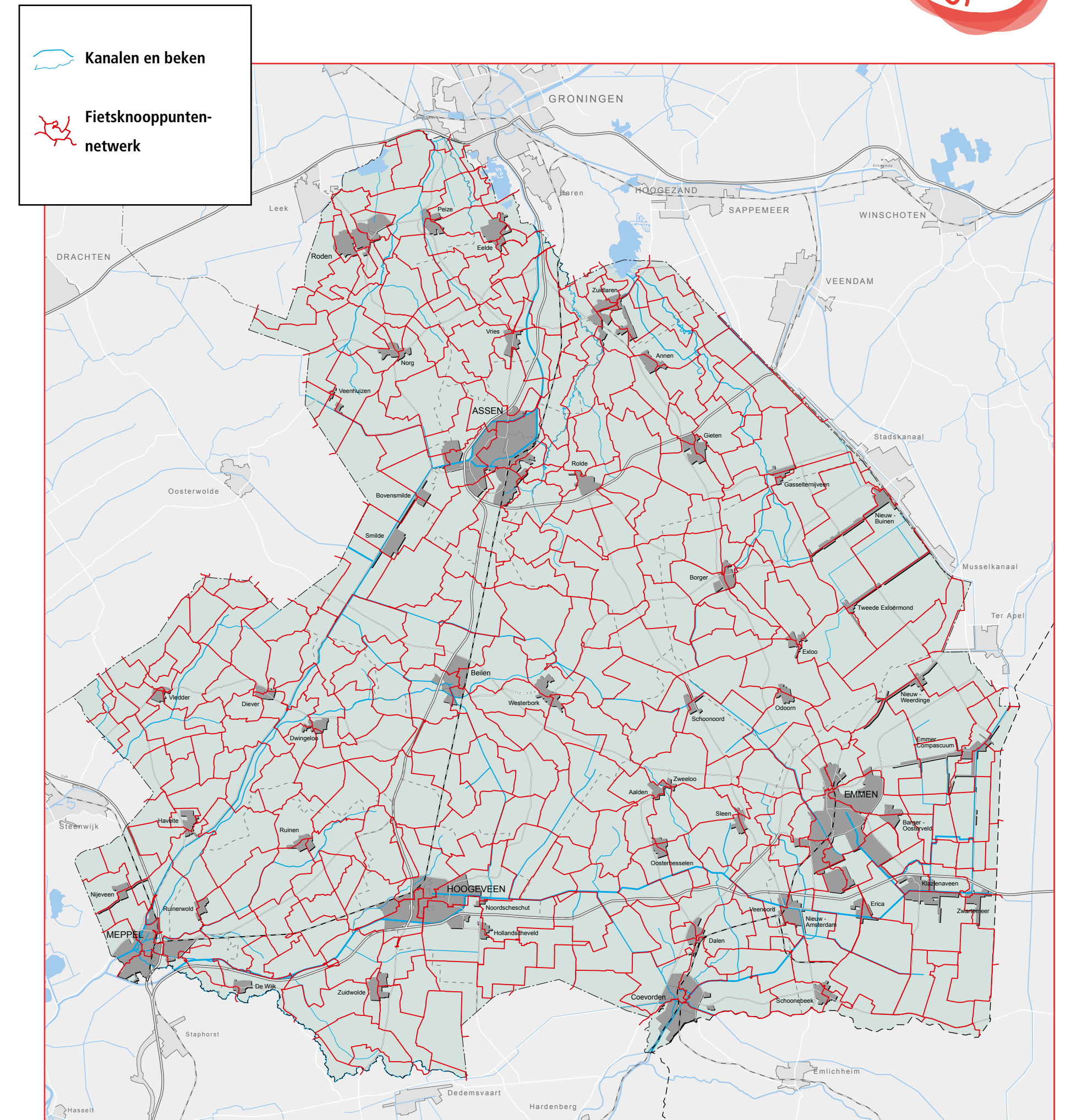
Met een gebiedsgerichte aanpak kunnen we de unieke kenmerken van een gebied benutten om het toeristisch ecosysteem te laten floreren. Het Drentse (cultuur)landschap en de verschillende natuurgebieden vormen een belangrijke reden voor onze gasten om naar Drenthe te komen. Elk gebied heeft een eigen karakter en ontstaansgeschiedenis. En daarmee een eigen verhaal. Verschillende verblifsrecreatieve bedrijven hebben zich in de loop van de tijd gevestigd op 'A-locaties' (zie kaart 1) veelal nabij de meest aantrekkelijke (natuur)gebieden.

Een fijnmazig wandel en fietsnetwerk ontsluit aantrekkelijke gebieden en creëert verbindingen tussen de gebieden (zie kaart 2).

In gebiedsprocessen komen verschillende belangen en opgaven samen. Een gebiedsgerichte benadering helpt ook om alle belanghebbenden in het gebied te betrekken bij (het identificeren van) de opgaven in het gebied, de (gezamenlijke) ontwikkeling van plannen en de uitvoering daarvan.

We onderscheiden twee soorten gebiedsprocessen:

- Gebiedsprocessen die vanuit een R&T opgave of kans worden gestart. Bij voorkeur zijn hier ondernemers bij betrokken of zijn ondernemers (mede) initiatiefnemer.
- Gebiedsprocessen die vanuit één of meerdere andere opgave(n) worden gestart waarin we participeren omdat in het gebied ook kansen voor R&T liggen of opgaven kunnen worden gerealiseerd. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om gebiedsprocessen in het kader van het Programma Natuurlijk Platteland en het Drents Programma Landelijk Gebied.

Kaart 2. Netwerk van fietspaden in Drenthe (Bron: Fietsknooppuntennetwerk)

Toeristisch recreatieve gebieden

We zien kansen om gebieden in de nabijheid van dorpen en steden en de randzones van natuurgebieden recreatief (verder) te ontwikkelen. In deze gebieden zien we ruimte voor nieuwe recreatieve infrastructuur (bijvoorbeeld in combinatie met het realiseren van de groenblauwe dooradering¹³) en nieuwe vestigingen van R&T bedrijven. We vinden het belangrijk dat inwoners voldoende mogelijkheden hebben om direct vanuit huis te recreëren. Met het bieden van aantrekkelijke alternatieven kunnen de meest kwetsbare natuurgebieden worden ontlast.

Daarnaast zijn er onder andere in de volgende gebieden opgaven en kansen voor R&T:

- **Duurzaam toerisme in de Nationale Parken de Drents Friese grensstreek en Drentsche Aa.** Voor de Drents Friese grensstreek is in 2023 een ambitie-, beheer- en investeringsplan opgesteld. We werken samen met partners in het gebied aan projecten m.b.t. ontvangstopportunities, digitale informatievoorziening, geleiding bezoekers, recreatieve voorzieningen en infrastructuur. In Nationaal Park Drentsche Aa werken we samen met partners aan de uitvoering van het Ambitieplan Duurzaam Toerisme Nationaal Park Drentsche Aa. Opgave is het behouden van de unieke waarden van dit Nationale Park en ervoor zorgen dat bezoekers en inwoners in het gebied een topbeleving krijgen en bezoekersstromen in goede banen worden geleid.
- **Hunzedal** Bij de verdere ontwikkeling van het Hunzedal benutten we kansen voor o.a. wandelen, fietsen en kleinschalige waterrecreatie.
- **Bargerveen** Bij de planontwikkeling van de buffer zuid is ruimte voor een horecavoorziening, verblijfsrecreatie (ecolodges), fietspaden, kanomogelijkheden, een uitkijkpunt en kleinschalige speelvoorzieningen.
- **Ruinen – (entree) Dwingelderveld** De toeristisch-recreatieve gebiedsontwikkeling waarin de gemeenten Westerveld en De Wolden, de provincie, Europarcs en Natuurmonumenten samenwerken.

Bewoners en ondernemers zijn hierbij vertegenwoordigd in een gebiedscommissie.

- **Gebiedsontwikkeling VAM-berg** Samen met onze partners willen we de kansen voor de toeristisch-recreatieve ontwikkeling van de VAM-berg benutten (zie paragraaf 4.3).
- **Koloniën van Weldadigheid** Trekken als (Unesco Wereld) erfgoed een eigen publiek. De provincie Drenthe (siteholder) en gemeenten Westerveld, Noordenveld, Weststellingwerf en de provincie Friesland zijn in samen verantwoordelijk voor de bescherming en het uitdragen van de uitzonderlijke en universele waarde van het cultuurlandschap. We willen deze waarden tastbaar en ervaarbaar maken voor bezoekers. Partijen werken samen aan de nationale marketing van de Koloniën van Weldadigheid.
- **Van Gogh in Zuidoost Drenthe** In 2024 is het Toekomstplan Van Gogh Drenthe vastgesteld. Hiermee willen we de culturele erfenis van Van Gogh in Drenthe blijvend zichtbaar maken en de gedane investeringen bestendigen en verduurzamen. Naast de realisatie van drie Van Gogh landmarks en Van Gogh Bezoekerspunten in de gemeenten Coevorden, Emmen en Hoogeveen worden onder andere lokale initiatieven ondersteund en wordt uitvoering gegeven aan het marketing- en communicatieplan.

De gebiedsgerichte aanpak en ruimtelijke vertaling van de Agenda R&T geven we, in samenwerking met gemeenten en de sector, verder vorm in de nieuwe omgevingsvisie.

Specifieke gebiedsprogramma's

Voor verschillende delen van onze provincie zijn of worden specifieke programma's ontwikkeld of zijn fondsen beschikbaar, zoals LEADER (een Europees subsidieprogramma voor een vitaal platteland), 'Nij Begun' (Aanpak voor Groningen en Noord-Drenthe als gevolg van de gaswinning), Regiodeals en het provinciale Steden- en Dorpenfonds. We verzilveren de kansen voor R&T en werken aan realisatie van gezamenlijke ambities.

5.4 Instrumenten en monitoring

Wij hebben de volgende instrumenten om onze beleidsdoelen te bereiken:

Subsidieregelingen

In de afgelopen jaren hebben wij succesvolle subsidieregelingen ingezet. Zo zijn er, in samenwerking met onze partners, met de regeling voor het verbeteren van recreatieve fietspaden in de afgelopen vier jaar ca. 25 projecten gerealiseerd. Omdat deze subsidieregeling duidelijk in een behoefte heeft voorzien zijn we, in samenwerking met de Fietsagenda, gestart met de ontwikkeling van een nieuwe subsidieregeling. Daarnaast ontwikkelen we een subsidieregeling voor thematische wandelroutes, die gericht zijn op natuur-, avontuur-, landschap of cultuurbeleving. Tenslotte komt er een subsidieregeling ter bevordering van inclusie en toegankelijkheid van recreatiebedrijven.

Incidentele subsidies

Voor specifieke projecten die bijdragen aan de opgaven in deze Agenda R&T blijven wij incidentele subsidies inzetten om de sector te stimuleren en invulling te geven aan onze maatschappelijke opgaven.

Omgevingsbeleid/omgevingsvisie

We vertalen ons R&T beleid daar waar ruimtelijke sturing nodig en wenselijk is, in onze nieuwe omgevingsvisie.

Monitoring

Voor de monitoring van de uitvoering van de Agenda R&T sluiten we aan bij de provinciale planning & control cyclus. Er wordt jaarlijks gerapporteerd over de benoemde opgaven. Daarnaast benutten we landelijke monitors, databases en onderzoeken vanuit het CBS, NBTC en het Landelijk Stelsysteem van Arbeidsplaatsen (LISA). De provincie Drenthe is aangesloten bij de Landelijke Data Alliantie (LDA, zie paragraaf 3.2). Vanuit deze LDA ontvangen wij o.a. gegevens over het landelijke

Vrijtijdsonderzoek (NVTO). Daarnaast is het uitvoeren van onderzoek en delen van kennis en data met de sector en overheden onderdeel van onze opdracht aan Marketing Drenthe. In 2024 is via het Drents Panel een inwonersonderzoek uitgevoerd m.b.t. R&T in Drenthe. Wij streven ernaar om dit onderzoek in 2027 te herhalen. Tenslotte verkennen we de komende periode met het

Trendbureau Drenthe de mogelijkheden om R&T een volwaardig onderdeel uit te laten maken van de Monitor Brede welvaart.

¹³ Onder groenblauwe dooradering verstaan we 'kleine' natuurelementen die ons landschap mede vormgeven. Naast houtige elementen zoals singels, bomenrijen, houtwallen, heggen, etc. gaat het om elementen met begroeiing met kruiden en ruigten en natte elementen zoals slootkanten, natuurvriendelijke oevers en poelen.

6 Financiën

Hiernaast is een overzicht gegeven van de begroting 2024 en van de jaren 2025 t/m 2028. Dit is op deze wijze gesplitst omdat vanaf 2025 zal worden gewerkt met de nieuwe opgaven uit deze Agenda R&T, waardoor een andere indeling wordt gehanteerd.

Bij het opstellen van de begroting voor de Agenda R&T is uitgegaan van de bestaande middelen én de extra incidentele middelen in het kader van de (eerste en tweede) uitwerking van het coalitieakkoord. Deze laatstgenoemde middelen zijn alleen voor de periode 2025 t/m 2027. Voor het jaar 2028 geldt dat Provinciale Staten moet beslissen over het beschikbaar komen van de middelen voor de nieuwe bestuursperiode.

Begroting 2024

	2024
Vitale Vakantieparken Drenthe	
Project Naober Drenthe (VVP)	450.000
Vitale Vakantieparken Drenthe	2.552.292
Totaal Vitale Vakantieparken Drenthe	3.002.292
Drenthe heeft een optimaal fietsnetwerk	
Fietsagenda deel plus aanvulling eerste uitwerking coalitieakkoord (i)	1.500.000
Totaal Drenthe heeft een optimaal fietsnetwerk	1.500.000
Recreatie en toerisme	
Functiecombinaties landelijk gebied (i)	200.000
Stichting Drentse Rijwiel4daagse	16.928
Stichting Marketing Drenthe	1.586.053
Overige budgetten recreatie en toerisme	126.750
Stimuleren fietsen	300.000
Stimuleren recreatie en toerisme	350.000
Structuurversterking Recreatie en Toerisme	519.449
Wandelen (i)	250.000
Totaal Recreatie en toerisme	3.349.180
Eindtotaal	7.851.472

(i) = incidenteel budget

Begroting 2025 tot en met 2028

	2025	2026	2027	2028
Stimuleren vitale en toekomstbestendige verblijfsrecreatie				
VVP inclusief Naober (i)	1.100.000	1.100.000	1.100.000	0
Overig verblijfsrecreatie, waaronder pilot natuur-inclusief ondernemen	100.000	100.000	100.000	100.000
Subtotaal	1.200.000	1.200.000	1.200.000	100.000
Behouden en versterken recreatieve infrastructuur				
Wandelnet, stichting Drentse Rijwiel vierdaagse en Fietsplatform	75.000	75.000	75.000	75.000
Kwaliteitsverbetering recreatieve fietspaden - subsidieregeling (i)	1.125.000	1.000.000	375.000	375.000
Stimuleren fietsen	150.000	150.000	150.000	150.000
Wandelen (incl. subsidieregeling) (i)	250.000	250.000	250.000	250.000
Overige routegebonden recreatie	100.000	100.000	100.000	100.000
Subtotaal	1.700.000	1.575.000	950.000	950.000
Versterken toeristisch-recreatief aanbod				
Versterken dag-recreatief aanbod incl. VAM berg en recreatieve infrastructuur in het landelijk gebied (i)	1.800.000	1.800.000	1.800.000	1.800.000
Subtotaal	1.800.000	1.800.000	1.800.000	1.800.000
Bezoekers en inwoners stimuleren om Drenthe te ontdekken				
Evenementen	100.000	100.000	100.000	100.000
Projectontwikkeling op basis van de verhalen van Drenthe	422.736	427.270	428.072	428.985
Marketing Drenthe	1.643.151	1.707.234	1.782.352	1.867.905
Subtotaal	2.165.887	2.234.504	2.2310.424	2.396.890
Bevorderen ondernemerschap				
Continuering expertteam dagrecreatie, hotels en groepensector	100.000	100.000	100.000	100.000
Duurzaamheidsprogramma	100.000	100.000	100.000	100.000
Intensivering inzet IBDO voor R&T	100.000	100.000	100.000	100.000
Subsidieregeling inclusie	50.000	50.000	50.000	50.000
Arbeidsmarkt en onderwijs	50.000	50.000	50.000	50.000
Subtotaal	400.000	400.000	400.000	400.000
Vaste kosten VAM-Berg				
Onderhoud VAM-Berg	36.000	36.000	36.000	36.000
Afschrijvingen	75.000	75.000	75.000	75.000
Subtotaal	111.000	111.000	111.000	111.000
Totaal Recreatie en Toerisme	7.376.887	7.320.504	6.771.424	5.757.890

(i) = incidenteel budget

Bijlagen

- 1 Paper 'Brede welvaart verbeteren', CELTH
- 2 Vraag en aanbod analyse verblijfsrecreatie, Ginder
- 3 Rapportage inwonersonderzoek recreatie en toerisme, J. Richardson, Statenonderzoeker
- 4 Onderzoek Marketing (van) Drenthe, Leisure Link

